

**LIETUVOS AGRARINĖS EKONOMIKOS
INSTITUTAS**

**ŽEMĖS ŪKIO IR KAIMO PLĖTROS POLITIKOS
ĮGYVENDINIMO, EKONOMINIŲ IR SOCIALINIŲ
TYRIMŲ PROGRAMOS DARBŲ**

SANTRAUKA

2006-IEJI

VILNIUS

Leidinyje pateikiama Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto 2006 metų Žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos įgyvendinimo, ekonominių ir socialinių tyrimų programos darbų ataskaitų santraukos.

Su 2006 metų ir ankstesnių metų pagrindinių tikslinio finansavimo darbų ataskaitomis galima susipažinti Instituto bibliotekoje.

Leidinių parengė Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto
Informacijos sisteminimo ir leidybos skyrius
Tel. (8~5) 262 48 70

CONTENTS

1. ŽEMĖS ŪKIO POLITIKA.....	5
1.1. Bendrosios žemės ūkio politikos reformos įgyvendinimas Lietuvoje•	5
1.2. Pasaulio žemės ūkio politikos tendencijos•	5
1.3. Žemės ūkio paskirties žemės rinkos pokyčių tyrimas•	6
1.4. ES teisės aktus atitinkančių kai kurių valstybės pagalbos priemonių projektavimas ir jų tikslingumo pagrindimas •	7
2. ŪKIŲ IR ĮMONIŲ EKONOMIKA.....	8
2.1. Ūkių ir įmonių ekonominiai tyrimai•	8
2.2. Mechanizuotų lauko darbų ir pieno fermų chronometražiniai tyrimai•	10
2.3. Žemės ūkio technikos ir įrangos, statybos darbų, grūdų, sėklų ir biologinio turto normatyvinių kainų rengimas•	11
2.4. Žemės ūkio veiklos pajamų normatyvų ir žemės ūkio produkcijos sąlyginės vertės nustatymas•	12
2.5. Lietuvos žemės ūkio produktų perdirbimo įmonių konkurencingumo tyrimas•	13
3. PRODUKTŲ RINKOTYRA	15
3.1. Rinkos organizavimo priemonių analizė ir raidos prognozės Lietuvos gyvulininkystės sektoriuje•	15
3.2. Rinkos organizavimo priemonių analizė ir raidos prognozės Lietuvos augalininkystės sektoriuje•	21
3.3. Gyvulininkystės sektoriaus studija bei perspektyvinės jos plėtros tendencijos Lietuvoje iki 2013 metų•	25
3.4. Mėsos ir grūdų gamybos prognozavimas•	28
3.5. Svarbiausių žemės ūkio ir maisto produktų rinkų tendencijų analizė: analitinė apžvalga ir moksliniai tyrimai•	30
4. KAIMO PLĖTRA.....	31
4.1. Lietuvos kaimo raidos stebėseną•	31
4.2. Tradicinių, netradicinių žemės ūkio ir alternatyvių žemės ūkiui veiklų sąrašas•	32
4.3. Kaimo jaunimo situacijos tyrimas•	33
5. INFORMACIJOS SISTEMINIMAS, ANALIZĖ IR SKLAIDA	35
5.1 Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos monitoringas: analizių parengimas•	35
5.2. Leidinio „Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2005“ parengimas ir išleidimas•	36
5.3. Žemės ūkio bendrovių ir kitų žemės ūkio įmonių 2005 metų gamybinių–finansinių rodiklių suvestinės parengimas•	37
5.4. Žemės ūkio ekonominių sąskaitų parengimas pagal ES metodiką•	38

1. ŽEMĖS ŪKIO POLITIKA

1.1. Bendrosios žemės ūkio politikos reformos įgyvendinimas Lietuvoje

Darbo tikslas: iširti pasirinkto BŽŪP reformos įgyvendinimo scenarijaus įtaką šalies žemės ūkio sektoriui.

Darbo uždaviniai:

- ▶ atlikti BŽŪP reformos įgyvendinimo senosiose ES šalyse narėse analizę;
- ▶ įvertinti galimų BŽŪP reformos scenarijų įtaką šalies žemės ūkio sektoriui ir kaimo plėtrai, atsižvelgiant į pirmųjų narystės ES metų patirtį (vykstančius procesus, pradėjus taikyti supaprastintą tiesioginių išmokų schemą);
- ▶ atlikti pasirinkto (šalies) BŽŪP reformos įgyvendinimo scenarijaus detalių parašymą, apskaičiuoti išmokas, sudaryti išmokų finansavimo planą.

Vykdam tikslinį darbą, per I-ąjį šių metų pusmetį buvo renkama informacija apie senosiose ES šalyse įgyvendinamus BŽŪP reformos modelius, jų pasirinkimo motyvus, jų poveikį žemės ūkiui ir kaimo plėtrai, įgyvendinimo problemos. Surinkta ir apibendrinta informacija apie BŽŪP įgyvendinimą Lietuvoje 2004-2006 metais. Detaliai aprašytas pasitrintas BŽŪP reformos modelis ir apskaičiuotos jo išmokos, sudarytas išmokų finansavimo planas. Darbas baigtas, ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovas:

Mokslo tiriamąjį darbą atlieka:

Žemės ūkio politikos

E. Stonkutė

E. Stonkutė

1.2. Pasaulio žemės ūkio politikos tendencijos

Darbo tikslas: įvertinti svarbiausias pasaulio žemės ūkio politikos tendencijas ir jų poveikį Lietuvai. Siekiant užsibrėžto tikslo buvo išskirti tokie **uždaviniai:**

- ▶ Išskirti konkurencingas besivystančias šalis, nustatyti tų šalių žemės ūkio rėmimo politikos prioritetus bei eksporto proveržio sritis.
- ▶ Identifikuoti kitas trečiašias šalis, turinčias didžiausias įtakos prekybai su Lietuva ir nustatyti jų vykdomos žemės ūkio politikos kryptis ir prioritetus.
- ▶ Sekti PPO derybų eigą ir įvertinti jų galimą poveikį Lietuvos žemės ir maisto ūkiui.
- ▶ Įvertinti išnagrinėtų žemės ūkio politikos tendencijų įtaką Lietuvos žemės ir maisto ūkiui.

I pusmetyje buvo surinkta, susisteminta informacija ir parengta analitinė apžvalga apie pasaulio žemės ūkio politikos tendencijas. Apžvelgtos bei įvertintos konkurencingos besivystančios šalys Argentina, Brazilija, Kinija bei šių šalių vykdoma žemės ūkio politika. Taip pat I pusmetyje ir toliau buvo sekami PPO susitarimai ir derybų eiga.

III ketvirtyje buvo analizuojama Rusijos, kaip vienos iš svarbiausių trečiųjų šalių prekyboje su Lietuva, vykdoma žemės ūkio politika, išskiriamos sektoriaus rėmimo kryptys bei prioritetai. Taip pat, ir toliau buvo sekami PPO susitarimai, nepaisant derybų suspendavimo buvo bandoma projektuoti galimą įtaką Lietuvos žemės ir maisto ūkiui.

IV ketvirtyje buvo nagrinėjamas pasaulinių tendencijų įtaka Lietuvos žemės ir maisto ūkiui. Darbas baigtas, ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:	Žemės ūkio politikos
Darbo vadovas:	J. Droždž
Vykdytojai:	J. Droždž

1.3. Žemės ūkio paskirties žemės rinkos pokyčių tyrimas

Darbo tikslas: žemės ūkio paskirties žemės rinkos pokyčių vertinimas.

Darbo uždaviniai:

- ▶ patikslinti žemės rinkos aktyvumo ir jo pokyčių vertinimo metodiką;
- ▶ išanalizuoti žemės rinkos pokyčius 2005 II – 2006 m. I pusmetį;
- ▶ įvertinti išnagrinėtų pokyčių įtaką žemės ūkiui.

Darbe patikslinta žemės rinkos aktyvumo vertinimo metodika - tiksliausiai ir išsamiausiai aktyvumas nustatomas ekspertinio vertinimo būdu, panaudojant trijų rodiklių – žemės sandorių skaičiaus, žemės sandorių skaičiaus 1000 ha žemės ūkio paskirties žemės bei perleistos žemės ploto – analizę ir sintezę. Gauti rezultatai leidžia vertinti ne tik žemės rinkos aktyvumą, tačiau ir tai, kokiam tikslui perkami sklypai.

Surinkta bei susisteminta informacija ir parengta analitinė apžvalga apie žemės ūkio paskirties žemės rinkos pokyčius 2005 II–2006 m. I pusmetį. Rinkos pokyčiai analizuoti aktyvumo, kainų bei žemėnaudų aspektais. Darbas baigtas, ataskaita pridedama.

Skyrius, atsakingas už įvykdymą:	Žemės ūkio politikos
Darbo vadovė:	A. Čiapaitė
Vykdytojai:	A. Čiapaitė

1.4. ES teisės aktus atitinkančių kai kurių valstybės pagalbos priemonių projektavimas ir jų tikslingumo pagrindimas

Bendras darbo tikslas – suprojektuoti Lietuvoje taikomų egzistuojančių probleminių valstybės pagalbos priemonių pakeitimus ir atitikimus ES teisės aktams bei įvertinti jų tikslingumą.

Darbo uždaviniai:

- ▶ Detalaus Lietuvos pasėlių draudimo modelio parengimas, atsižvelgiant ir įvertinant visų pasėlių draudimo sistemos dalyvių pozicijas.
- ▶ Pasinaudojant jau atliktu tyrimu „Žemės ūkio augalų pasėlių draudimo sistemos projektavimas“ bei surinkta papildoma informacija apie ES senosiose šalyse narėse veikiančias pasėlių draudimo sistemas, įvertinti kuriamos pasėlių draudimo sistemos resursų poreikį.
- ▶ Suprojektuoti ES teisės aktus atitinkančias valstybės pagalbos priemones:
 - Parama melioracijos įrenginių eksploatavimui;
 - Parama grūdų laikymui;
 - Parama veisliniams gyvuliams įsigyti ir gyvulių veislininkystei;
 - Parama augalų sertifikuotai dauginamajai medžiagai įsigyti;
 - Parama kokybiškų produktų gamybos ir kokybės tyrimo sistemos plėtrai;
 - Parama modernizuotiems žeminiams šiltnamiams.
- ▶ 4. Įvertinti Lietuvoje egzistuojančių probleminių valstybės pagalbos priemonių tikslingumą.
- ▶ 5. Pateikti siūlymus dėl probleminių valstybės pagalbos priemonių taikymo pakeitimų, atitinkančius ES valstybės pagalbos teikimo taisykles.

Pagrindinis tikslas rengiant žemės ūkio augalų pasėlių draudimo modelį - užtikrinti žemės ūkio augalų pasėlių rizikos efektyvų valdymą. Tyrimo metu siekta išsiaiškinti Lietuvoje taikomos pasėlių draudimo sistemos ypatumus, jos tobulinimo kryptis ir suprojektuoti sistemą, kuri užtikrintų žemės ūkio augalų pasėlių auginimo rizikos efektyvesnį valdymą.

Siekiant sukurti tokią pasėlių draudimo sistemą, kuri būtų priimtina tiek draudikui, tiek draudėjui, būtina įvertinti kiek lėšų reikės skirti iš valstybės biudžeto, siekiant sudaryti palankias draudimo sąlygas bei sukurti masto ekonomiją.

Darbe buvo įvertintos rizikos, padarančios didžiausius nuostolius pasėliams, išsiaiškintos priežastys, kurios lemia ūkininkų ir draudimo institucijų neigiamą požiūrį į pasėlių draudimą, apskaičiuoti alternatyvūs draudimo įmokų dydžiai ir valstybės biudžeto lėšų poreikis įmokų kompensavimui. Įvertinus atitinkamus skaičiavimus pasiūlyta pasėlių draudimo modelio institucinė struktūra, išskirtos pasėlių draudimo sistemoje dalyvaujančių institucijų funkcijos.

Paramos žemės ūkiui teisinius aktus būtina priderinti prie naujų ES Komisijos 2007–2013 m. gairių, todėl ES valstybės narės privalo suderinti valstybės pagalbos priemones su ES Komisijos gairėmis, numatant valstybės pagalbos kryptis, prioritetus, lėšų kiekį, pateikiant jų ekonominį pagrindimą, paramos formas, neiškreipiančias sveikos konkurencijos sąlygų.

Darbe buvo atliktas Lietuvoje taikomų probleminių valstybės pagalbos priemonių tyrimas, išnagrinėti šią sritį reglamentuojantys Lietuvos ir ES reikalavimai bei teisės aktų nuostatos. Įvertintas Lietuvoje egzistuojančių probleminių valstybės pagalbos priemonių tikslingumas, pateikti siūlymai dėl probleminių valstybės pagalbos priemonių taikymo pakeitimų. Darbo metu buvo renkami duomenys, sisteminama, analizuojama ir apibendrinama informacija apie problemines Lietuvoje taikomas valstybės pagalbos priemones.

Atlikus teisės aktų apžvalgą, Lietuvos probleminių valstybės pagalbos priemonių palyginimą su analogiškais kitose ES šalyse taikomomis nacionalinėmis pagalbos priemonėmis, buvo suformuoti galimi pasiūlymai dėl probleminių valstybės pagalbos priemonių taikymo pakeitimų. Darbas baigtas, ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovas:

Vykdytojai:

Žemės ūkio politikos

R. Uosytė

R. Uosytė, A. Čiapaitė,

Dapkutė, A. Lakis

2. ŪKIŲ IR ĮMONIŲ EKONOMIKA

2.1. Ūkių ir įmonių ekonominiai tyrimai

Darbo tikslas – numatyti šalies ūkių veiklos perspektyvą, atsižvelgiant į jų racionalų dydį.

Pagrindiniai uždaviniai. Vykdamt darbą numatyta: įvertinti šalies tradicinių ir ekologinių ūkių vystymosi struktūrinius bei ekonominius pokyčius ir palyginti su ES šalių ūkiais, parengti gamybos optimizavimui ir racionaliam ūkio dydžiui nustatyti metodinius principus, parengti pagrindinius ekonominius duomenis optimaliai gamybai bei racionaliam ūkio dydžiui nustatyti, apskaičiuoti racionalaus dydžio augalininkystės (javų, rapsų), pienininkystės ir pienininkystės ir galvijų auginimo krypties ūkius, atlikti ekologinių ūkių situacijos vertinimą.

Tyrimo laikas ir informacijos šaltiniai. Žemės ūkio ekonominių rodiklių analizė atlikta remiantis 1998–2004 metų duomenimis. Darbe naudojami Statistikos departamento ir ES šalių informaciniai leidiniai, LAEI žemės ūkio respondentinių

įmonių, Žemės ūkio, Finansų ministerijų, NMA, VI „Ekoagros“ duomenys, Žemdirbystės, Agrarinės ekonomikos institutų mokslo darbuotojų atliktų tyrimų ir normatyviniai duomenys.

Tyrimo metodai. Darbe naudojami tradiciniai (absoliučių, santykinių ir vidutinių dydžių taikymas, palyginimas, indeksų, atsiribojimo bei balansinis metodai) matematiniai ekonominės analizės metodai (netiesinis programavimas GAMS sistemoje), euristiniai (specialistų patyrimas bei intuicija) ir grafiniai metodai.

Darbo eigoje buvo išanalizuota mokslinė literatūra ūkio racionalaus dydžio nustatymo klausimais, suformuluota racionalaus ūkio dydžio samprata ir parengta ūkių veiklos tyrimo metodika, parengtas kompiuterinis modelis ŽŪB optimalios gamybos struktūrai nustatyti, kuris pritaikytas apskaičiuojant racionalios gamybos ŽŪB veiklą, įvertinta ekologinių ūkių situacija, apskaičiuoti augalininkystės (javų, rapsų), pienininkystės ir pienininkystės-galvijų auginimo racionalaus dydžio ūkiai. Įvertinti šalies ūkininkų ūkių, ŽŪB ir ekologinių ūkių vystymosi struktūriniai bei ekonominiai pokyčiai, kurie palyginti su ES šalimis (ŪADT).

Ekonominės veiklos ūkių analizei naudoti šie pagrindiniai rodikliai: 1 ha dirbamos žemės tenkanti bendrosios žemės ūkio produkcijos, bendrojo pelno, subsidijų gamybai, gamybos išlaidų (tarpinis vartojimas), išlaidų nusidėvėjimui, skolintų lėšų vertė ir darbuotojų (SD) skaičius. Atitinkami rodikliai išskaičiuoti vienam darbuotojui ir palyginti su ES šalimis.

2004-2005 metais vyko teigiami ūkių struktūriniai pokyčiai: didėjo šalies vidutinis ūkis (26 proc.), smulkūs gamintojai atsisakė prekinės žemės ūkio gamybos, ūkių, iki 5 ha, skaičius sumažėjo 26 proc., daugėjo 50 ha ir didesnių ūkių (23 proc.), ekologinių ūkių skaičius padidėjo 2,6 karto, ŽŪB skaičius 6 proc. sumažėjo. Šalies ūkių ekonominė padėtis 2004-2005 metais, palyginti su 2003-aisiais, gerėjo dėl žymiai didesnės paramos žemės ūkio produkcijos gamintojams: subsidijos gamybai 1 ha padidėjo 3 kartus, grynoji pridėtinė vertė beveik 2 kartus, paramos dalis joje sudarė 44 proc. ir buvo 17 procentinių punktų didesnė. Tačiau Lietuvos žemdirbys, palyginti su ES – 24 šalimis, gauna apie 2 kartus mažesnę pelną iš 1 ha. Lietuvos ir ES šalių ūkių veiklos analizė rodo, kad jų veiklos bendrojo pelno dydžiui svarbius veiksnys yra ūkių modernizavimo lygis ir apsirūpinimas pagrindiniais gamybiniais fondais, kuris atitinka naudojamos žemės plotą ir ūkininkavimo tipą.

Apskaičiuotas derlingų žemių aukšto gamybos modernizavimo lygio racionalaus dydžio augalininkystės ūkis (javų, rapsų), kai dirba 1,5 SD yra 200 ha ir 470 ha, kai užimti 4 SD, pienininkystės ūkis, kai ūkyje dirba 1 SD yra 20 karvių (38 ha), o dirbant 2,5 SD - 50 karvių (103 ha), pienininkystės ir galvijų auginimo, kai dirba 1,5 SD yra 60 galvijų (90 ha). Mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse racionalaus ūkio plotas yra 1,3 karto didesnis. Nustatytame racionalaus dydžio ūkyje efektyviai naudojami gamybiniai fondai ir gaunamas maksimalus pelnas užtikrina darbuotojams pajamas, pagrindinio gamybinio kapitalo atnaujinimą bei skolintų lėšų padengimą ir ūkio plėtrą.

Taikant optimalios gamybos modelį, nustatoma ŽŪB racionali gamybos struktūra padidina ūkio pardutos produkcijos pajamas 15 proc.

Atlikta ekologinio ūkininkavimo regioninė analizė rodo, kad šalyje formuojasi neracionali ekologinių ūkių bei gamybos struktūra, mažai kreipiama dėmesio į technologijų gerinimą ir produkcijos kokybę, nesiekiami didinti prekinę produkciją, dėl nepakankamos reklamos, nedidelė vidaus rinka ekologiškai produkcijai. Siekiant gerinti situaciją, tikslinga būtų papildomai remti gamintojus, parduodančius daugiau produkcijos, diferencijuoti kompensacines išmokas, atsižvelgiant į ekologinio ūkio plotą arba nustatyti maksimalų išmokų dydį ūkiui, patikslinti išmokų dydžius, remiantis faktiniais ekologinių ūkių duomenimis. Darbas baigtas, ataskaita pridedama.

Skyrius, atsakingas už įvykdymą:	Ūkių ir įmonių ekonomikos
Darbo vadovė:	I. Kriščiukaitienė
Vykdytojai:	I. Kriščiukaitienė, A. Tamošaitienė, S. Andrikenė, A. Galnaitytė. A. Jedik

2.2. Mechanizuotų lauko darbų ir pieno fermų chronometražiniai tyrimai

Darbo tikslas – atlikti chronometražinius tyrimus ir nustatyti išdirbio ir degalų normas skirtingiems baro ilgiam bei agrotechninėms sąlygoms 10 naujos technikos agregatų, o taip pat 28 chronometražinius stebėjimus pieno fermose 8 rajonuose ir išanalizuoti darbo laiko sąnaudas.

Uždaviniai šiam tikslui įgyvendinti:

- ▶ surinkti informaciją apie naujus, populiarius, našiai dirbančius agregatus, kuriems nenustatytos išdirbio ir degalų sąnaudų normos, bei pieno fermų įrengimus;
- ▶ atlikti šių agregatų chronometražinius tyrimus;
- ▶ susisteminti stebėjimų medžiagą;
- ▶ įvertinti agregatų našumą ir apskaičiuoti išdirbio ir degalų sąnaudų normas;
- ▶ patikslinti ir papildyti naujais agregatais mechanizuotų žemės ūkio paslaugų įkainių leidinius pagrindinio žemės dirbimo, pasėlių priežiūros ir šienapjūtės bei derliaus nuėmimo darbams.
- ▶ atlikti 28 chronometražinius stebėjimus pieno fermose ir paskaičiuoti darbo laiko sąnaudas 8 rajonuose 28 ūkiuose.

Ataskaitiniu laikotarpiu buvo atlikta:

1. 11 mechanizuotų lauko darbų chronometražinių tyrimų.
2. apskaičiuotos 296 išdirbio bei degalų sąnaudų normos skirtingiems baro

ilgiams ir agrotechinėms sąlygoms. Šių tyrimų duomenys sekančiais metais bus pateikiami žemės ūkio paslaugų įkainių leidiniuose.

3. parengti 3-jų dalių „Mechanizuotų žemės ūkio paslaugų įkainių“ leidiniai. Šiuose leidiniuose pateikta 1401 įkainiai 652 agregatams įvairiems darbams dirbti, tai:

“Pagrindinio žemės dirbimo darbai” (409 įkainiai – 330 agregatų);

“Pasėlių priežiūra ir šienapjūtės darbai” (536 įkainiai – 201 agregatui);

“Derliaus nuėmimo darbai” (456 įkainiai – 121 agregatui).

Pažymėtina, kad šie leidiniai atspausdinti atskiromis dalimis ir išplatinti rajonų žemės ūkio skyriuose, žemės ūkio bendrovių asociacijoje, kuri leidinius išplatino ž. ū. bendrovėse ir kitose institucijose, bei ūkininkams.

Atlikti chronometražiniai stebėjimai pieno fermose ir apskaičiuotos darbo laiko sąnaudos. Analizuotos 8 rajonuose 28 ūkiuose: Utenos, Vilkaviškio, Prienų, Šilalės, Šilutės, Kėdainių, Šiaulių ir Telšių rajonuose. Melžiant karves rankiniu būdu 14 ūkių, melžiant į kibirėlius 6 ūkiuose, į pieno liniją 5 ūkiuose, melžimo aikštelėje 3 ūkiuose.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovė:

Vykdytojai:

Ūkių ir įmonių ekonomikos

I. Skrebutėnienė

V. Malūnavičienė, I. Skrebutėnienė,

A. Ramelienė

2.3. Žemės ūkio technikos ir įrangos, statybos darbų, grūdų, sėklų ir biologinio turto normatyvinių kainų rengimas

Darbo tikslas – išanalizuoti, nustatyti ir pateikti žemės ūkio technikos ir įrangos bei statybos darbų, grūdų, sėklų ir biologinio turto normatyvines kainas.

Uždaviniai šiam tikslui įgyvendinti:

- ▶ nustatyti šalies žemės ūkio gamyboje naudojamos technikos bei įrengimų pagrindinius tiekėjus;
- ▶ surinkti informaciją apie žemės ūkyje naudojamos technikos ir įrengimų įsigijimo ir statybos vykdymo kainas;
- ▶ atlikti žemės ūkio technikos bei jos padargų grupavimą pagal technines – technologines charakteristikas bei panaudojimo paskirtį;
- ▶ apskaičiuoti vidutines ir nustatyti pagrindinių žemės ūkio mašinų bei įrengimų normatyvines kainas;
- ▶ patikslinti licencijuotuose sandėliuose saugomų varpinių, ankštinių ir aliejinių augalų grūdų, jų sėklų, ankštinių ir varpinių žolių sėklų, bulvių, daržovių ir vaisių normatyvinių kainas;
- ▶ patikslinti biologinio turto ir žemės ūkio produkcijos normatyvines kainas.

Parengtas raštas ir išsiuntinėtas 49 žemės ūkio technika, įrangą gaminančioms ir prekiaujančioms bei vykdančioms statybos darbus įmonėms, su prašymu pateikti žemės ūkio technikos ir įrangos sąrašą, kuriame būtų nurodyta: technikos pavadinimas, markė, firma-gamintoja, bazinės komplektacijos kaina be PVM, ir kita techninė charakteristika.

Informacija gauta iš 23 įmonių. Medžiaga išanalizuota ir atliktas grupavimas pagal technines – technologines charakteristikas, bei panaudojimo paskirtį, vadovaujantis vokiečių metodika, kiek tai atitiko mūsų sąlygas. Iš įmonių buvo gauta 2386 kainos laukininkystėje dirbančios technikos ir 112 gyvulininkystės ir statybos darbų kainų. Iš NMA projektų surinkta 228 kainos Taip pat pasinaudota 13 LŽŪII rekomenduotomis kainomis ir 185 nekilnojamojo ir kilnojamojo turto vidutinėmis rinkos kainomis. Sąraše liko 796 laukininkystės ir 72 gyvulininkystės kainos.

Gyvulininkystės (pienininkystės) fermose naudojamų įrengimų ir statybos darbų pateikta 72 kainos.

Patikslintos ir 2006 m. liepos 21 d. Žemės ūkio ministro įsakymu 3D-301, „Dėl licencijuotuose sandėliuose saugomų varpinių, ankštinių ir aliejinių augalų grūdų, jų sėklų, ankštinių ir varpinių žolių sėklų, bulvių, daržovių ir vaisių normatyvinių kainų“ patvirtintos šios produkcijos 122 rūšių kainos.

Patikslintos biologinio turto ir žemės ūkio produkcijos normatyvinės kainos (viso 237 kainos). Sąrašas papildytas 62 naujomis kainomis.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:	Ūkių ir įmonių ekonomikos
Darbo vadovė:	V. Malūnavičienė
Vykdytojai:	V. Malūnavičienė, I. Skrebutėnienė, A. Ramelienė

2.4. Žemės ūkio veiklos pajamų normatyvų ir žemės ūkio produkcijos sąlyginės vertės nustatymas

Darbo tikslas – nustatyti žemės ūkio veiklos pajamas ir žemės ūkio produkcijos (gyvulių ir kitų gyvūnų) sąlyginę vertę.

Tyrimo laikas ir informacijos šaltiniai. Žemės ūkio ekonominių rodiklių analizė atlikta remiantis vidutiniais 2005 metų duomenimis. Darbe naudoti Statistikos departamento informaciniai leidiniai žemės ūkio respondentinių įmonių, Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos statistinio leidinio „Rinka“ ir pieno perdirbimo įmonių ir kitų šaltinių duomenys.

Tyrimo metodai. Darbas atliktas naudojant statistinio grupavimo, indeksų, koreliacinės regresinės analizės ir normatyvinį metodus.

Gauti rezultatai. Penkiose ūkių grupėse pagal žemės našumą nustatyta: žemės ūkio augalų vidutinis derlingumas; kintamos ir pastovios gamybos išlaidos žemės

ūkio augalams, gyvuliams, paukščiams ir kitiems gyvūnams išauginti; bendrųjų pajamų normatyvai žemės ūkio augalams, gyvuliams, paukščiams ir žvėreliams, bičių šeimai pajamų iš žemės ūkio veiklos norma hektarui žemės ūkio naudmenų. Apskaičiuoti gyvulių ir kitų gyvūnų perskaičiavimo į sąlyginius gyvulius koeficientai, nustatytos gyvulių ir kitų gyvūnų sąlyginės vertės.

2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, sumažėjo javų ir ankštinių augalų bendrosios pajamos dėl mažesnių kainų ir derlingumų. Smulkiuose ūkiuose apsimokėjo auginti cukrinius runkelius, bulves, šiltnamių daržoves, obuolius, o rapsus ir daržoves (atvirame grunte) didesnio nei 40 balų našumo žemėse. Padidėjo bendrosios pajamos gaunamos už piena, paukščius, triušius, avis, kiaušinius, medų. Pajamų norma žemės ūkio naudmenų hektarui 2005 metais pagal žemės našumą svyravo nuo 413 iki 739 Lt, tiems pieno gamintojams, kurie piena realizavo aukščiausios rūšies (676 Lt/t), kitiems – nuo 203 iki 528 Lt, kai pieno kainai buvo taikoma nuoskaita (525 Lt/t). Pajamų norma žemės ūkio naudmenų hektarui 2005 metais, palyginti su 2004-aisiais, vidutiniškai šalyje buvo didesnė 34 proc. (mokantiems didesnę pieno kainą) ir 42 proc., kai taikoma nuoskaita. 2005 metų gyvulių sąlyginės vertės svyravo nuo 90 Lt/vnt. (paršeliams) iki 1200 Lt/vnt. (karvėms), kitiems gyvūnams – nuo 12 (vištoms) iki 120 (bičių šeimai).

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovė:

Vykdytojai:

Ūkių ir įmonių ekonomikos

A. Tamošaitienė

A. Tamošaitienė, S. Andrikienė,

I. Skrebutėnienė, V. Malūnavičienė

2.5. Lietuvos žemės ūkio produktų perdirbimo įmonių konkurencingumo tyrimas

Darbo tikslas – įvertinti Lietuvos mėsos, pieno, duonos ir konditerijos, pagrindinių vaisių ir daržovių perdirbimo įmonių gamybinius ir ekonominius rodiklius bei informaciją apie gaminamą produkciją, išanalizuoti šių įmonių gamybos konkurencingumo rodiklius ir jo didinimo galimybes.

Uždaviniai:

- ▶ atlikti maisto produktų gamybos įmonių veiklos aplinkos pokyčių analizę;
- ▶ surinkti, susisteminti duomenis ir atlikti Lietuvos bei ES mėsos, pieno, duonos ir konditerijos, vaisių ir daržovių perdirbimo sektorių pagrindinių ekonominių rodiklių lyginamąją analizę;
- ▶ įvertinti pagal pastoviai atnaujinamų mėsos, pieno, duonos ir konditerijos, vaisių ir daržovių perdirbimo įmonių duomenų bazes įmonių gamybinių ir ekonominių rodiklių pokyčius;

- suformuluoti pagrindines išvadas ir parengti pasiūlymus konkurencingumui didinti.

Pradiniame darbo etape buvo surinkta ir išanalizuota mokslinė literatūra įmonių veiklos konkurencingumo vertinimo klausimais ir informacija iš antrinių informacijos šaltinių apie įmonių veiklos aplinką. Siekiant įvertinti kokį poveikį atskiri aplinkos veiksniai daro įmonių konkurencingumui, buvo pradėtas rengti tyrimų klausimynas. Parengta konkurencingumo tyrimo metodika.

Vėliau buvo renkami ir sisteminami statistiniai duomenys apie Lietuvos bei ES mėsos, pieno, duonos ir konditerijos, vaisių ir daržovių perdirbimo sektorių įmonių struktūrą, vidutines pajamas, sukuriama pridėtinę vertę darbuotojų darbo našumą, materialines investicijas. Susistemintų duomenų pagrindu atlikta Lietuvos bei ES mėsos, pieno, duonos ir konditerijos, vaisių ir daržovių perdirbimo sektorių pagrindinių ekonominių rodiklių lyginamoji analizė. Be to, baigtas rengti klausimynas ir parengtas įmonių, kurioms jis bus siunčiamas, sąrašas. Parengti keturi apžvalginiai straipsniai.

Tolimesnėje darbo eigoje buvo įvertinti tokie Lietuvos mėsos, pieno, duonos ir konditerijos, vaisių ir daržovių perdirbimo sektorių įmonių gamybiniai ir ekonominiai rodikliai kaip: vidutinės investicijos, darbo našumas, pelningumas, mokumas, finansinės rizikos rodikliai, jų pokyčiai 2003 – 2004 metais, juos lemiantys veiksniai (tyrimas bus papildytas lapkričio mėn., STD pateikus 2005 metų duomenis). Tyrimai parodė, kad pieno perdirbimo įmonių veiklos rezultatai per analizuojamą laikotarpį žymiai pagerėjo: 23 proc. padidėjo gamybos apimtys, išaugo eksportas. Pelningumas padidėjo 2,3 karto. Įmonės vis daugiau nuosavų lėšų skiria veiklos plėtrai. Mėsos perdirbimo sektoriuje tendencijos kitokios. Nors pardavimų apimtys 2004 metais, palyginti su 2003-iaisiais, padidėjo 22,5 proc., augo eksportas, tačiau išlaidos viršijo pajamas. Tai susiję su išlaidų žaliavoms, kuriai ir darbo apmokėjimui didėjimu. Per analizuojamą laikotarpį sumažėjo įmonių gebėjimai likviduoti įsiskolinimus. Įsiskolinimo rodikliai rodo finansinės priklausomybės didėjimą. Vaisių ir daržovių perdirbimo sektoriaus veikla nebuvo nuostolinga, tačiau grynasis pelningumas sumažėjo net 3 kartus, įsiskolinimo rodikliai rodo, kad įmonės aktyvams naudojama daugiau skolintų lėšų. Duonos gamybos sektoriuje tendencijos teigiamos: 63 proc. padidėjo veiklos pelningumas, įsiskolinimo rodikliai neviršija ribinių. Geresni nei kitų sektorių kakavos ir šokolado sektoriaus rodikliai. Nors pardavimai ir 5 proc. sumažėjo tačiau grynasis pelningumas siekė 6,3 proc. ir, palyginti su 2003 metais, padidėjo 21 proc. Finansinė priklausomybė nuo kreditorių nors ir padidėjo, tačiau išliko nedidelė. Aukšti mokumo rodikliai.

Ketvirtajame darbo etape buvo susisteminti ir apibendrinti įmonių apklausos duomenys. Tyrimo rezultate nustatyta, kad pagrindinės maisto pramonės įmonių konkurencingumo didinimo problemos susiję su išteklių kainų didėjimu ir kokybe. Žaliavų kainų didėjimą, kaip svarbiausią veiksni, įvardijo 62,5 proc. mėsos produktų gamybos ir 60,0 proc. vaisių ir daržovių perdirbimo įmonių. 57 proc. pieno produktų

gamybos įmonių mano, kad didžiausia problema žaliavų kokybė. Respondentų konkurencingumo gerinimo siūlymuose buvo akcentuojama biurokratinių kliūčių, PVM mažinimo svarba. Pateiktose darbo išvadose pažymima, kad anksčiau santykinai pigesne darbo jėga, žaliavomis bei pigesniais energetiniais ištekliais grįsti konkurenciniai pranašumai nyksta ir todėl būtina ieškoti kitų konkurencingumą užtikrinančių priemonių. Siūlomos priemonė susiję su mokslo ir tyrimų, inovacijų skatinimu, investicijų į fizinį ir žmogiškąjį kapitalą plėtra, biurokratinių kliūčių siekiant paramos, plėtojant verslą, šalinimu, kitomis paskatomis. Darbas baigtas. Ataskaita pridedama.

Skyrius, atsakingas už įvykdymą:	Ūkių ir įmonių ekonomikos
Darbo vadovė:	N. Pelanienė
Vykdytojai:	N. Pelanienė, A. Stalgienė

3. PRODUKTŲ RINKOTYRA

3.1. Rinkos organizavimo priemonių analizė ir raidos prognozės Lietuvos gyvulininkystės sektoriuje

Darbo tikslas – nustatyti ir įvertinti pagrindinių gyvulininkystės produktų (pieno ir pieno produktų, galvijienos, kiaulienos, paukštienos, avienos) gamybos, pardavimo ir suvartojimo pokyčius Lietuvoje, įvertinti konkurencingumo veiksnius bei rinkos organizavimo priemonių įtaką bei palyginti su ES ir pasaulio tendencijomis.

Darbo uždaviniai:

- ▶ išanalizuoti pagrindinių gyvulininkystės produktų (pieno ir pieno produktų, galvijienos, kiaulienos, paukštienos, avienos) gamybos, pardavimo ir suvartojimo tendencijas;
- ▶ palyginti Lietuvos gyvulininkystės produktų gamybos, pardavimo ir suvartojimo tendencijas su ES ir pasaulio;
- ▶ pateikti konkurencingumo veiksnių Lietuvoje, ES šalyse ir pasaulinėje rinkoje lyginamąją analizę bei SSGG analizę ir pasiūlymus gyvulininkystės produktų konkurencingumui stiprinti;
- ▶ pateikti rinkos organizavimo priemonių analizę ir jų įtaką konkurencingumui;
- ▶ pateikti gyvulininkystės produktų gamybos, vartojimo ir pardavimo prognozes.
- ▶

Darbo rezultatai:

Pienas ir pieno produktai

Lietuvoje pieno gamyba ir supirkimas auga sparčiau nei daugelyje pasaulio šalių. Lyginant su ES, vystymosi tendencijos yra priešingos, nes ES šalyse pieno gamyba ir supirkimas (išskyrus naująsias nares) mažėja. Pieno supirkimo kaina Lietuvoje 2005 metais, palyginti su 2001-aisiais, padidėjo 14 proc., tačiau išliko mažiausia ES, o taip pat mažesnė už Okeanijos valstybių supirkimo kainas, kas rodo Lietuvos pieno gamybos konkurencingumą.

Pieno produktų gamyba Lietuvoje, augant pieno supirkimui ir dar papildomai įsivežant žaliavos iš kaimyninių valstybių, taip pat didėja, priešingai, nei ES-15 šalyse, kur didėja tik kai kurių produktų grupių gamyba. Gamybos struktūroje vyrauja sūrio gamyba. Tai atitinka pasaulines paklausos tendencijas. Lietuvoje, kaip ir kitose išsivysčiusiose šalyse, auga sūrio ir šviežių pieno produktų suvartojimas, tuo tarpu sviesto suvartojimas mažėja. Tačiau vartojimo lygis nuo ES-15 šalių dar atsilieka apie 50 proc., išskyrus raugintus pieno produktus. Lyginant su pasauliu, Lietuvos gyventojai pieno produktų suvartoja daugiau nei vidutiniškai. Lietuvos rinka didžiąja dalimi aprūpinama vietinės gamybos pieno produktais, tačiau nuo įstojimo į ES importo dalis didėja ir 2005 metais importuoti pieno produktai sudarė 15 proc. visos Lietuvos pieno produktų rinkos. Reikia laukti, kad netrukus Lietuvoje, kaip ir kitose ES-15 šalyse (importuojama 17-82 proc. pagal atskiras pieno produktų grupes), importas sudarys didesnę vietinės rinkos dalį, nors vyraus vietinė produkcija. Pagrindinės Lietuvos eksporto rinkos – ES ir Rusija. Eksportuojama apie 55 proc. pagamintų pieno produktų, eksportas auga: 2005 metais, palyginti su 2002-aisiais, padidėjo 59 proc. Pasauliniu mastu, atmetus ES vidaus eksportą, eksportuojama tik 7 proc. pagamintų pieno produktų. Tad Lietuvą galime laikyti į eksportą orientuota valstybe. Pagrindinė eksporto prekė – sūris. Tai perspektyvi prekė, kurios paklausa auga tiek išsivysčiusiose, tiek besivystančiose šalyse. Pagrindinės konkurentės eksporto rinkose – ES šalys, Okeanijos valstybės ir Ukraina. Įstojimas į ES sąlygojo pieno produktų kainų didėjimą, kadangi vyko kainų lyginimasis bendrojoje ES rinkoje. Tai buvo priešinga tendencija, nei ES, kur kainos mažėjo. Lyginant su daugiausia pieno produktų eksportuojančių ES, Okeanijos valstybių kainomis, Lietuvos eksporto kainos yra panašios.

Pirminės pieno gamybos konkurencingumo lygį lemia smulkiausias, palyginti su visomis apžvelgtomis šalimis, Lietuvos pieno ūkis – 2006 m. jis turėjo 2,9 karvės. Nuo ūkio dydžio didžiąja dalimi priklauso ir žemas, palyginti su ES, Okeanijos šalimis ar JAV, karvių produktyvumas, aukštas gamybos sezoniskumas. Lietuvoje vyraujanti pieno ūkių spartaus stambėjimo tendencija gerina minėtus konkurencingumo veiksnius. Pagal baltymų ir riebalų kiekį piene Lietuva yra maždaug tame pačiame lygyje, kaip ir kitos šalys. Pieno perdirbimo sektoriaus, palyginti su ES šalimis,

koncentracija ir specializacija yra aukštesnė, negu vidutinė, nors dar atsilieka nuo pirmaujančių ES šalių, JAV ar Naujosios Zelandijos. Tačiau Lietuva atsilieka gamybinių pajėgumų panaudojimu, kas susiję su aukštu pieno gamybos sezoniškumu, ir darbo našumu. Kol kas pieno perdirbimo įmonės išnaudoja pigios darbo jėgos pranašumą, tačiau darbo išteklių brangsta, ir atsilikimas darbo našumo srityje mažins Lietuvos perdirbimo pramonės konkurencingumą. Atsiliekama ir pridėtinės vertės perdirbimo stadijoje kūrimo. Viena iš to priežasčių – žinomo prekės ženklų Europoje neturėjimas, kas sąlygoja žemesnes pardavimo toje rinkoje kainas.

Pateikta pieno rinkos organizavimo priemonių struktūra Lietuvoje. Didžiąją paramos dalį sudaro išmokos už kvotinio pieno toną (50 proc. paramos 2005 m.) ir eksporto išmokos (48 proc. paramos). Jeigu derybų su PPO pasekmėje būtų nutrauktas eksporto rėmimas, pieno sektorius prarastų dalį pelno ir kartu vieną iš konkurencinių pranašumų: Rinkos apsaugos panaikinimas arba esminis sumažinimas vidaus rinką atvertų pigesnių pieno produktų importui iš trečiųjų šalių, visų pirma Okeanijos.

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstyta, paruošta pieno sektoriaus stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizės suvestinė. Taip pat pateiktos numatomos pieno gamybos vystymosi tendencijos 2007-2013 m. Prognozuojama, kad toliau stambės ūkiai, didės karvių produktyvumas. Karvių skaičius turėtų mažėti dėl produktyvumo didėjimo ir neprekinės pieno gamybos mažėjimo. Pieno gamyba ir pardavimai augs iki 2009-2010 metų, vėliau augimą ribos kvota. Vidutinės pieno supirkimo kainos turėtų pamažu augti, daugiausia dėl ūkių struktūros pokyčių.

Gyvulių auginimas mėšai ir mėsos gamybos sektorius.

Gyvulių auginatojų ir mėsos perdirbėjų įsiliejimas į bendrą ES mėsos rinką abiem pusėms buvo naudingas. Galvijų augintojams per paskutinius du metus supirkimo kainos išaugo 70 proc., o dideliais tempais augantis kiaulienos ir paukštienos vartojimas ir gamyba Lietuvoje, bei paukštienos ir jautienos eksportas į ES šalį buvo naudingas ir perdirbėjams. Sparčiai didėjo pajamos iš realizacijos, galvijų bei avių augintojams jas didino tiesioginės išmokos, o skirstant ES paramą - gyvulininkystė pripažinta prioritetine šaka.

Gyvulininkystės sektoriaus mėsos ūkio konkurencingumui įvertinti pasirinkta konkurencingumo rodiklių palyginamumo metodika. Šia metodika siekiama palyginti analogiškus rodiklius tarp Baltijos šalių – kaimynių ir jų vietą ES-25 šalių tarpe. Analizuoti 2004 metai. Palyginamieji rezultatai nėra džiuginantys, tačiau optimistiški.

Galvijininkystė. Lietuvoje jautienos vienas gyventojas suvartojo du kartus mažiau nei vidutiniškai ES-15. Daugiausiai pasaulyje vienas gyventojas jautienos suvartoja Argentinoje, JAV, Australijoje, Brazilijoje. Apsirūpinimas jautiena didžiausias Airijoje, o mažiausias – Graikijoje. Jautienos gamyba tiek pasaulyje, tiek ES ir Lietuvoje turi didėjimo tendenciją. Jautienos didžiausios gamintojos, importuotojos ir eksportuotojos

yra JAV ir ES. Žemiausios jautienos supirkimo kainos yra Argentinoje ir Kanadoje, aukščiausios - ES. Europos Sąjungos mastu žemiausios kainos buvo Baltijos šalyse. Kokybė apsprendžia supirkimo kainas. Lietuvos jautienos kokybė viena žemiausių ES – 50 proc. galvijų skerdžiama P kategorijos. Superkamas galvijų svoris trečdaliu mažesnis nei ES-15 šalyse. Lietuvos galvijų auginimo ūkiai yra patys smulkiausi ES – 3-4 galvijai (ES-25 vidurkis 2005 m. 32 galvijai). Lietuvoje, kaip ir visoje ES taikomos tos pačios rinkos reguliavimo priemonės – tiesioginės išmokos už karves žindenes, skerdimo išmokos. Tačiau dabartiniu metu išmokų dydis Lietuvoje yra apie 60 proc. ES lygio. Vienas esminių galvijų auginimo skirtumų tarp Lietuvos ir ES šalių senbūvių – gerų mėšinių veislių gyvulių stoka. Jų įsigijimui valstybės parama nepakankama. Taip prarandamas laikas, kas vėliau atsilieps šio sektoriaus konkurencingumui. Lietuvoje yra pakankamai skerdyklų pajėgumų jautienos skerdienos gamybai. Pašarai sudaro ES ūkyje 2 trečdalius išlaidų. Dėl padidėjusių supirkimo kainų ir taikomų tiesioginių išmokų, galvijų auginimas yra pelningas.

Palyginamieji konkurencingumo rodikliai yra vidutinio lygio – 13 vieta tarp ES šalių, bet geriausi tarp Baltijos šalių. Geriausi kainų lygio, gamybos dinamiškumo bei apsirūpinimo.

Kiaulininkystė. Pasaulinis kiaulienos suvartojimas per 2004 m. išaugo 1,8 proc. Dėl padidėjusių kainų naujose ES narėse suvartojimas sumažėjo, tačiau Lietuvoje – didėjo. Didžiausias ES suvartojimas Ispanijoje – 63 kg/1 gyv. Didžiausias apsirūpinimas ES kiauliena yra Danijoje, Olandijoje ir Belgijoje, kitose pasaulio šalyse – Kanadoje ir Brazilijoje. Lietuvoje apsirūpinimas kiauliena nepakankamas. Pasaulio, ES mastu ir Lietuvoje kiaulienos gamyba didėja. Daugiausiai pasaulio mastu gamina ir eksportuoja Kinija, ES-25 ir JAV. Pagrindinių pasaulio šalių importuotojų (ES, Kinijos, Rusijos, JAV) importas turi didėjimo tendenciją. Kiaulienos supirkimo kainos didžiausios Ukrainoje, Australijoje ir Naujoje Zelandijoje, mažiausios – Argentinoje, Kanadoje. Lietuvos kiaulių supirkimo kainos atitinka ES vidurkį. Lietuvoje kiaulienos mažmeninės kainos 12 proc. didesnės už ES – 25 vidutinę kainą. Nors kiaulių augintojams per 2002-2005 metus buvo skirta per 23 mln. Lt ES parama, kiaulių skaičius beveik nedidėja (5 proc. per ketverius metus). Sparčiai augant kiaulienos suvartojimui, jos dalį perdirbėjams tenka importuoti. Daugiausiai importuojama iš Lenkijos. Lietuvos kiaulininkystės ūkiai vieni smulkiausių ES – 6 kiaulės, ES – 25 vidurkis 2005 m. 69 kiaulės. Tačiau 50 proc. kiaulių augina pakankamai stambūs ir konkurencingi kiaulininkystės ūkiai. Lietuviškos kiaulienos kokybė atitinka ES lygį. Lietuvoje, kaip ir visoje ES kiaulininkystė nėra tiesiogiai remiama. Lietuvoje yra pakankamai skerdyklų pajėgumų kiaulienos skerdienos gamybai.

Avininkystė. Lietuvoje vienas šalies gyventojas vidutiniškai suvartoja tik apie 200 g, palyginti su ES – 17 kartų mažiau. Daugiausiai avienos suvartojama Mongolijoje, Naujoje Zelandijoje, Islandijoje. Lietuva yra viena iš mažiausiais avis laikančių šalių, tačiau nuo 2001-ųjų jų skaičius kasmet vidutiniškai didėja 18 proc.

Stambiausi avių laikytojai ir didžiausius avienos kiekius pagaminančios šalys yra Jungtinė Karalystė, Ispanija, Prancūzija ir Graikija. Tačiau avienos gamybos lyderiai pasaulyje išlieka Kinija, Australija, Naujoji Zelandija ir Indija. Sparčiausias avienos gamybos tempas yra Kinijoje. Užsienio prekyba avienu turi didėjimo tendencijas tiek pasaulyje, tiek atskirai ES ar Lietuvoje. Tačiau eksporto apimtys ES didėja sparčiau nei pasaulyje ar ES avienos importo. Daugiausia iš ES eksportuoja Jungtinė Karalystė ir Airija. ES daugiausiai avienos importuoja iš Naujosios Zelandijos. Lietuvoje dominuoja smulkūs avininkystės ūkiai - iki 5 avių, gamintojose-lyderėse – 100-300 avys. Avienos supirkimo kaina Lietuvoje yra dvigubai mažesnė už vidutinę ES. Tačiau avienos superkama labai mažai. Norint skersti didesniais kiekiais, perdirbimo įmonėms reikia įsigyti specialią skerdimo įrangą. Lietuva teikia paramą veislinėms avims įsigyti, tačiau ji nepakankama norint įtakoti skerdenų kokybę.

Palyginamieji konkurencingumo rodikliai yra vidutinio lygio – 15 vieta tarp ES šalių, bet geresni nei Baltijos šalių. Geriausi gamybos produktyvumo ir dinamiškumo, bei apsirūpinimo rodikliai.

Paukštininkystė. Per metus pasaulyje paukštienos suvartojama vidutiniškai 12,0 kg/gyv. Vidutiniškai ES vienam gyventojui tenka apie 22,9 kg paukštienos. Tarp ES šalių paukštienos suvartojimas Lietuvoje auga bene sparčiausiai ir yra 41,6 proc. didesnis už pasaulio vidutinį, tačiau 25,8 proc. mažesnis už ES vidutinį. Iš visų pasaulyje laikomų paukščių, 91 proc. sudaro vištos, kurių didžioji dalis auginama Kinijoje, JAV, Indonezijoje, o ES – Prancūzijoje, Jungtinėje Karalystėje, Ispanijoje. Kalakutai daugiausia laikomi Europoje (Prancūzijoje, Italijoje), o antys bei žąsys – Azijos regione (Kinijoje ir kt.). Lietuva palyginti su kitomis naujomis ES narėmis daug augina vištų, tačiau kitų paukščių, ypač ančių, žąsų kiekiai yra itin maži. Pasaulinė paukštienos pagal atskiras rūšis gamyba kasmet auga. Lietuvoje taip pat kiekvienais metais vis daugiau pagaminama vištienos ir kalakutienos. Paukštienos gamyba vienam šalies gyventojui Lietuvoje apie 2012 metus turėtų pasiekti dabartinį ES vidurkį. Didžiausi paukštienos eksportuotojai pasaulyje yra ES, JAV, Brazilija, o importuotojai – ES, Rusija, Japonija. Bendras ES užsienio prekybos balansas, kaip ir pasaulio, yra teigiamas: eksportas viršija importą 1,2 karto. Pagrindinis ES eksporto partneris - Rusija, tuo tarpu importo - Brazilija, Tailandas. Lietuvos, priešingai nei ES, užsienio prekybos balansas paukštiena išlieka neigiamas ir turi didėjimo tendenciją, nes paklausa paukštienai didėja sparčiau nei gamyba. Lietuvos apsirūpinimas paukštiena yra nepakankamas – tik 75 proc., kai tuo tarpu ES jis siekia 103 proc. Pagrindinė Lietuvos eksporto šalys - Baltijos šalys, importo – Olandija, Lenkija. Tiek pasaulyje, tiek ES paukštienos kainos auga, mažiausios paukštienos pardavimo kainos tarp ES šalių yra Lenkijoje, tame tarpe ir Lietuvoje. Tačiau mūsų šalyje vyrauja smulkūs paukštininkystės ūkiai. Šios šakos konkurencingumą palaiko tai, kad daugiau nei 66 proc. paukščių laikoma stambiuose paukštynuose. Jie yra vieni iš stambiausių ES. Tačiau vištienos ir vištų santykis Lietuvoje vis dar yra žemo lygio. Ir

nors šis rodiklis turi didėjimo tendenciją, nuo ES vidurkio jis labai atsilieka.

Palyginamieji konkurencingumo rodikliai yra vidutinio lygio – 15 vieta tarp ES šalių, bet geresni nei Latvijos ir Estijos. Nuo Lenkijos atsiliekame net šešiomis vietomis. Geriausias gamybos dinamiškumo rodiklis – 1 vieta. Kiekvienos ES šalies konkurencingumą išorinio pasaulio atžvilgiu palaiko rinkos organizavimo priemonės, tačiau jų poveikis dėl rinkos liberalizavimo po truputėlį silpsta.

Kiaušinių gamyba. Lietuvoje kiaušinių gamybos apimtys yra vienos iš sparčiausiai tarp ES valstybių didėjančių – 19 proc., palyginti 2005 metus su 2000-aisiais. ES daugiausiai kiaušinių pagaminama Prancūzijoje, Ispanijoje ir Jungtinėje Karalystėje, tuo tarpu pasaulio lyderiai yra Kinija, JAV ir Japonija. Lietuva yra pirmaujančių šalių tarpe pasaulyje pagal kiaušinių gamybą vienam gyventojui – 15,1 kg. Pirmąsias vietas pasaulyje šioje srityje užima Nyderlandai – 36,5 kg/gyv., Belgija/Liuksemburgas – 22,1 kg/gyv. ir Seišeliai – 21,8 kg/gyv. Mūsų šalis patenka į ES pirmąjį penketuką pagal apsirūpinimą kiaušiniais. Jis 2004 metais Lietuvoje siekė 112 proc. Didžiausias apsirūpinimas kiaušiniais ES buvo Nyderlanduose, Suomijoje ir Ispanijoje. Tačiau vištų produktyvumas Lietuvoje yra žemo lygio – 11,9 kg kiaušinių iš vienos vištos, palyginti su ES valstybėmis, kurių tarpe pirmauja Belgija/Liuksemburgas, Portugalija ir Švedija. O žvelgiant pasaulio mastu, padėtis 2004 metais buvo pakankamai nebloga – Lietuva užėmė 46 vietą. Čia lyderiais taip pat buvo Europos šalys – Portugalija, Danija, Nyderlandai. Daugiausiai kiaušinių 2005 metais ES suvartojama buvo Danijoje, Vengrijoje ir Ispanijoje, atitinkamai po 18,7, 18,5 ir 17,5 kg/gyv. Lietuvoje tuo tarpu vienas gyventojas per metus vidutiniškai suvartojo tik 15,1 kg kiaušinių. Vartojimo lygis per 2000 – 2005 metus Lietuvoje augo sparčiausiai ES – 41,1 proc. Lietuvos subjektai, užsiimantys kiaušinių gamyba, yra pakankamai stambūs, tai didina šalies konkurencingumą tarptautinėse rinkose. Konkurencingiausios kiaušinių kainos 2003 metais buvo Azerbaidžane, Armėnijoje ir Makedonijoje. ES pirmavo Slovėnija, Belgija/Liuksemburgas ir Slovakija. Lietuvos kiaušinių kainų konkurencingumas tiriamu laikotarpiu buvo vidutinio lygio. Didžiausi pasaulio kiaušinių eksportuotojai 2004 metais buvo Nyderlandai – 382,6 tūkst. t, Ispanija – 136,9 tūkst. t ir Belgija/Liuksemburgas – 131 tūkst. t, o tuo tarpu daugiausiai importuojančios šalys – Vokietija, Prancūzija ir Nyderlandai, atitinkamai įsivežusios 374,7, 142,1 ir 134,6 tūkst. t kiaušinių. Lietuva pasaulio mastu pagal eksportą taip pat užima aukštą poziciją iš šalies išveždama 9 tūkst. t kiaušinių, o įvežama 2,2 tūkst. t kiaušinių. Taigi Lietuvos užsienio prekybos balansas pasaulio mastu yra net 15 vietoje. Daugiausia Lietuva savo kiaušinių produkcijos eksportuoja į ES šalis – beveik 98 proc., pagrindine partnere yra Čekija. Importo partnerės yra tik ES narės. Daugiausiai kiaušinių Lietuva importuoja iš Lenkijos – 52,3 proc. Darbas baigtas. Ataskaita pridedama.

Skyrius, atsakingas už įvykdymą:

Produktų rinkotyros

Darbo vadovas:

D. Mikelionytė

Vykdytojai:

A. Gapšys, D. Mikelionytė, L. Petrauskaitė

3.2. Rinkos organizavimo priemonių analizė ir raidos prognozės Lietuvos augalininkystės sektoriuje

Tyrimo tikslas – atlikti augalininkystės produktų (grūdų, rapsų, linų, cukrinių runkelių, bulvių, daržovių, vaisių ir uogų) konkurencinių pajėgumų tyrimą rinkos organizavimo priemonių aplinkoje ir pateikti gamybos, vartojimo ir realizavimo perspektyvas.

Tyrimo uždaviniai:

- ▶ išanalizuoti atskirų augalininkystės produktų gamybos, pardavimo ir vartojimo tendencijas Lietuvoje;
- ▶ atlikti augalininkystės produktų gamybos, pardavimo ir vartojimo Lietuvoje lyginamąją analizę su ES šalimis ir pasauliu;
- ▶ pateikti konkurencingumą lemiančius veiksnius ir palyginti su ES;
- ▶ atlikti SSGG (SWOT) ir rinkos organizavimo priemonių analizę;
- ▶ pateikti gamybos, vartojimo ir pardavimų prognozes.

Esant didelei žemės ūkio reikšmei šalies ekonominei ir socialinei būklei yra svarbu nagrinėti, kiek Lietuvos pagrindiniai augalininkystės produktai konkurencingi ES ir pasaulinėje rinkoje. Tyrime naudoti Lietuvos statistikos departamento, Eurostato, FAO ir kitų šaltinių duomenys.

Gauti rezultatai:

Grūdai. Šių metų gamtinės sąlygos apskritai javų augintojams buvo nepalankios. Dėl nepalankių žiemojimo sąlygų sunyko apie 80-90 proc. žieminių miežių, tiek pat žieminių rapsų, apie 50-60 proc. žieminių kviečių pasėlių. Javų augintojai sunykusius pasėlius atsėjo vasariniais javais ir kitais augalais. Todėl iš dalies keitėsi ir pasėlių struktūra.

Javais Lietuvoje 2006 metais apsėta 13,4 tūkst. ha (1,4 proc.) daugiau nei 2005-aisiais. Javai šiais metais sudaro 55,7 proc. viso pasėlių ploto. Palyginti su 2005 metais, 2006 metais žemdirbiai augino mažiau kviečių, kvietrugių, o daugiau – miežių, varpinių augalų mišinių, grikių, kukurūzų grūdams.

Drėgmės dirvoje trūkumas bei vyravę karšti orai paskatino javų džiūvimą ir iškreipė normalų jų brendimą. Todėl, palyginti su 2005 metais, laukiamas mažesnis derlingumas bei bendras derlius. Jautriausiai į pasikeitusias sąlygas reagavo žieminiai kviečiai ir žieminiai miežiai. Jų derlingumas, palyginti su 2005 metais, prognozuojamas tik 62,9 ir 67,0 proc. praėjusių metų lygio. Ne tokį ryškų vasarinių javų bendro derliaus sumažėjimą lėmė tai, kad prognozuojamą vasarinių javų derlingumo sumažėjimą 27,3 proc., palyginti su 2005 metais, turėtų kompensuoti 13,0 proc. didesnis vasarinių javų pasėlių plotas. Bendras vidutinis javų derlingumas Lietuvoje 2006 metais laukiamas 2,7 karto mažesnis negu vidutinis ES. Taip pat,

palyginti su vidutiniu ES, prognozuojamas žemesnis vidutinis derlingumas ir atskirų kultūrų: minkštųjų kviečių – 2,5 karto, miežių – 2 kartus, rugių – 1,8 karto.

Javų derlingumui didelės reikšmės turi sėklos kokybė. Dabartiniu metu tradiciniuose ūkiuose sertifikuotos sėklos sunaudojama tik apie 10-15 proc. nuo viso sunaudotų sėklų kiekio. Šių metų rudens sėjai buvo pateikta 42 tonos ekologiškos žieminių kviečių ir 70,7 tonos rugių sėklos. Suprantama, kad tokio sėklų kiekio tikrai rudens sėjai neužteko. Todėl buvo labai svarbu pasirinkti ne tik pačias tinkamiausias veisles, bet ir paruošti sėjai kondicinę sėklą – gerai išvalytą, daigią ir beicuotą.

Per 2006 metų devynis mėnesius Lietuvoje supirkta javų grūdų 34,5 proc. mažiau nei per praėjusių metų tą patį laikotarpį. Sumažėjo kviečių, miežių, avižų, kvietrugių, javų mišinių supirkimas. Daugiau supirkta rugių, maistinių miežių, kukurūzų. Vidutinė javų supirkimo kaina 2006 metų I-IX mėn., palyginti su 2005 metų tuo pačiu laikotarpiu, padidėjo 15,0 proc. Daugiausiai brango griekiai, kviečiai, maistiniai rugiai, avižos, javų mišiniai, o pigo tik kvietrugiai.

Per 2006 metų devynis mėnesius iš Lietuvos javų eksportuota 5,4 karto daugiau negu importuota. Palyginti su 2005 metų analogišku laikotarpiu, javų eksportas sumažėjo 13,2 proc., o importas 34,5 proc. padidėjo. Daugiausia lietuviškų kviečių pirko Baltarusija, Portugalija, Mozambikas, Izraelis, rugių – Estija ir Latvija, miežių – Nyderlandai, Baltarusija, Rusija. Daugiausia kviečių ir miežių importuota iš Latvijos, rugių – iš Lenkijos, Suomijos, Vokietijos.

2006 metų I-IX mėnesius šalies grūdų perdirbimo įmonės perdirbo 568,8 tūkst. t grūdų. Palyginti su 2005 metų tuo pačiu laikotarpiu, 2006 metų I-IX mėn. apskritai grūdų produktų grupių gamyba mažėjo, išskyrus konditerijos gaminius. Per 2006 metų I-IX mėn., palyginti su 2005 metų tuo pačiu laikotarpiu, iš grūdų produktų asortimento padidėjo tik sijotų ruginių miltų pardavimas. Labiausiai padidėjo pasijotų ruginių miltų ir grikių, miežių bei perlinių kruopų didmeninės pardavimo kainos.

Teikdami grūdų ir rapsų gamybos prognozę iki 2013 metų, manome, kad rapsų plotai turėtų padidėti iki 350 tūkst. ha, o grūdinių augalų bei pievų sumažėti. Vystant Lietuvos grūdų ūkį, būtina tobulinti javų augintojų bei pasėlių struktūrą, skatinti specializuotų grūdų ūkių stambėjimą ir kooperaciją, modernizuoti specializuotus grūdų ūkius, diegiant pažangias technologijas, rekomenduoti grūdų augintojams auginti labiausiai atitinkančias dirvožemių derlingumą grūdines kultūras, visokeriopai plėsti agroserviso paslaugas, ypač terminuotiems darbams, skatinti sertifikuotos sėklos užauginimą, paruošimą ir pateikimą žemdirbiams, patartina remti javų specializuotus ūkius derlinguose rajonuose.

Bulvių pasėlių plotai dėl mažėjančios bulvių paklausos rinkoje Lietuvoje, ES ir pasaulyje mažėja. Lietuvos bulvių pasėliai sudaro apie 3,7 proc. ES bulvių pasėlių.

Lietuvos bulvių derlingumas mažiausias ES, jis 2,3 kartus mažesnis nei ES-25 vidurkis. Bulvės Lietuvoje auginamos mažuose plotuose. Vidutinis pasėlių plotas – tik 0,3 ha. Toks bulvių pasėlių plotas vienas mažiausių ES. Mažesni ūkiai turi mažesnes

galimybes pasiekti pakankamą prekeinei gamybai mastą bei darbo našumą, sukaupti pajamų ūkio gamybos technologijoms gerinti. Smulkiuose ūkiuose bulvių auginimas neefektyvus, tokie ūkiai beveik nenaudoja sertifikuotos sėklos.

Lietuvoje bulvių gyventojai suvartoja 43 proc. daugiau negu vidutiniškai ES. Didelį bulvių paplitimą visoje šalies teritorijoje lemia gyventojų mitybos, gyvulių šėrimo tradicijos, bulvių ir iš jų pagamintų produktų transportavimo, sandėliavimo ir vartojimo paprastumas. Nors bulvių vartojimas dėl tradicijų šalyje ateityje išliks daug didesnis nei ES vidurkis, tačiau gerėjant šalyje pragyvenimo lygiui bulvinių produktų bus vartojama mažiau.

Lietuva palyginti nedaug eksportuoja ir importuoja bulvių, o eksportą į ES iki 2006 metų ribojo draudimas dėl Lietuvoje paplitusio bulvių žiedinio puvinio. Bulvių supirkimas Lietuvoje pastaraisiais metais mažėja, nes mažėjo ne tik gyventojų vartojimas, bet ir bulvių perdirbimas.

Nors Lietuvos bulvių auginimo produktyvumas mažiausias ES ir gamybos dinamiškumas žemo lygio, tačiau visumoje Lietuvos bulvių konkurencingumas yra vidutinio lygio.

Daržovės. Lietuvos daržovių pasėliai 2005 metais nesiekė net 1 proc. ES daržovių pasėlių. Pagrindinių Lietuvoje auginamų lauko daržovių derlingumai mažesni nei daugelyje ES šalių. Derlingumą didele dalimi lemia naudojama sodinamoji medžiaga. Tačiau sertifikuota sėkla apsodinama tik nedidelė daržovių pasėlių dalis. Todėl norint išugdyti tradiciją naudoti sertifikuotą sėklą ūkiuose reikia didesnę dėmesį skirti ir valstybės paramą orientuoti į augalų veislių gerinimą bei ūkininkų žinių, susijusių su šia sritimi, plėtojimą.

Nors daržovių, skaičiuojant vienam gyventojui, Lietuvoje suvartojama mažiau negu vidutiniškai ES, tačiau Lietuvos gyventojai daržovių vartoja vis daugiau. 2005 metais vienas Lietuvos gyventojas suvartojo 104 kg daržovių, t. y. 7 proc. daugiau negu 2004 metais ir 21 proc. daugiau negu 2001-aisiais.

Pagrindinės daržovių eksporto rinkos yra nepakankamai daržovėmis apsirūpinusios Rusija ir Latvija. Daugelis Lietuvoje išaugintų daržovių turi kainų pranašumą palyginti su kaimyninių šalių (Rusijos, Estijos, Latvijos ir Vokietijos) ūkiuose išaugintomis daržovėmis, tačiau neturi tokio pranašumo prieš Lenkijos ūkiuose išaugintas daržoves.

Lietuvoje vyrauja smulkūs ūkiai, o tokiems ūkiams trūksta naujų technologijų bei jų derybinės galios per silpnos derėtis dėl kainų ir kitų prekybos sąlygų su supirkėjais. Būtina stambinti ūkius bei diegti naujas technologijas, atnaujinti, modernizuoti saugyklas, kad sumažinti sandėliavimo nuostolius. Esant nestabiliam derlingumui, būtina įgyvendinti priemones, leidžiančias sumažinti oro sąlygų įtaką derlingumui. Be to, pavieniai ūkiai susijungę į kooperatyvus ar augintojų organizacijas turėtų privalumą patiekdami vienu metu dideliais kiekiais.

Vaisiai ir uogos. Maksimaliai suvienodinus bendrosios rinkos organizavimo ir valstybės paramos priemones ES šalyse teks tobulinti vaisių rinkos valdymą, informacijos ir komunikacijos technologijų vaidmuo didės. Lietuvos galimybių numatomoje reformuoti ES vaisių ir uogų rinkoje vienareikšmiškai vertinti negalima. Po paskutiniosios ES plėtros Bendrija tapo didžiausia perdirbti skirtų vyšnių, juodųjų serbentų, braškių, aviečių, kai kurių kitų uogų augintoja pasaulyje, todėl Lietuvai turėtų būti naudinga derinti veiksmus su to paties asortimento produkciją auginančiomis Lenkija ir Latvija. Pagal 2001-2005 metų duomenų vidurkį, tiek verslinio sodo, tiek uogyno vidutinis plotas Lietuvoje – 4,4 ha. Namų ūkių sodai – vidutiniškai apie 0,1 ha dydžio, jie – mažiausi ES. Šalies sodų ir uogynų derlingumo penkerių metų statistinis vidurkis – 3,3 t/ha. Atlikus palyginamąją 2005 metų Eurostato duomenų analizę, nustatyta, jog ES obuolių rinkoje Lietuvos konkurencingumo lygmuo pagal 7 veiksnius yra vidutinis – 10 vieta. Įvertinus 2003-2005 metų kai kuriuos vaisių ir uogų auginimo produktyvumą, suvartojimą, apsirūpinimą iliustruojančius rodiklius, nustatyta, jog Lietuva ženkliai atsilieka nuo apskaičiuotų ES vidurkių. 2005 metų Faostato duomenimis, pagal užauginamų vaisių ir uogų kiekį Lietuva užima 125 vietą pasaulyje, pagal obuolių – 61, braškių – 54, mėlynių – 7. Sodų ir uogynų produkcija pranašumą rinkoje įgyja daugiausia dėl palyginti neblogos kokybės ir kainų santykio, galimybės artimiausiu laiku padidinti kai kurių paklausių vaisių, uogų užauginamus kiekius, t. y., privalumas yra susijęs su dinamiškumo veiksniais. Konkurencinį pajėgumą galimai sustiprinsiantys veiksniai yra šie: kokybė; ekologinių ir tausojančių sistemų taikymas; inovacijos – „Nauja – tai gerai užmiršta sena“; rėmimas (KEIR).

Cukriniai runkeliai. Reformuojamas ES cukraus sektorius didina konkurenciją ne tik tarp šalių, kuriose auginami cukriniai runkeliai, bet taip pat ir cukrinių runkelių augintojų šalių viduje, tarp cukraus fabrikų.

Lietuvoje cukrinių runkelių augintojų 2006 metais, palyginti su 2000 metais, sumažėjo beveik trečdaliu. Mažėja ir cukriniais runkeliais apsėti plotai. 2001 metais cukriniais runkeliais (perdirbimui) buvo apsėtas 26,5 tūkst. ha plotas, o 2006 metais – 18,5 tūkst. ha. Pagerėjo cukrinių runkelių kokybiniai rodikliai. 2005 metais šaknų cukringumas sudarė 18,5 proc. ir buvo analogiškas ES senbivių, esančių palankesnėse gamtinėse sąlygose cukringumui.

Siekiant didesnio konkurencingumo Lietuvos cukrinių runkelių augintojai turi mažinti cukrinių runkelių savikainą (žaliava sudaro apie 66 proc. cukraus savikainos). Tarybos reglamentu (EB) Nr. 318/2006 „Dėl bendro cukraus sektoriaus rinkų organizavimo“ nustatyta mažėjanti iki 2010 m. minimali kvotinių runkelių kaina – 113,46 Lt/t, 102,82 Lt/t, 96,10 Lt/t ir 90,80 Lt/t, nors 64 proc. prarastų pajamų ir bus kompensuojama, verčia ieškoti būdų, kaip didinti derlingumą, pasiekti didesnę derliaus paštovumą, panaikinti cukringumo didelį svyravimą atskirais metais. Darbas baigtas. Ataskaita pridėdama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:	Produktų rinkotyras
Darbo vadovas:	I. Lukošūtė
Vykdytojai:	A. Armonienė, I. Lukošūtė, V. Bradūnas, V. Vaikutis

3.3 Gyvulininkystės sektoriaus studija bei perspektyvinės jos plėtros tendencijos Lietuvoje iki 2013 metų

Darbo tikslas – išanalizuoti esamą gyvulininkystės sektoriaus būklę ir jos plėtros tendencijas pasaulyje, Europoje ir Lietuvoje.

Šio etapo darbo uždaviniai:

- ▶ Atlikti gyvulininkystės sektoriaus (galvijininkystės, kiaulininkystės, paukštininkystės ir avininkystės) paskutinių 5 metų plėtros analizę.
- ▶ Nustatyti pagrindines gyvulininkystės sektoriaus (galvijininkystės, kiaulininkystės, paukštininkystės ir avininkystės) pasaulines ir ES plėtros tendencijas.

Darbo rezultatai:

Galvijininkystė. 2004 m. duomenimis, Lietuvoje jautienos vienas gyventojas suvartojo du kartus mažiau nei ES-15 vidutiniškai. Daugiausiai pasaulyje vienas gyventojas jautienos suvartoja Argentinoje, JAV, Australijoje, Brazilijoje. Apsirūpinimas jautiena didžiausias Airijoje, o mažiausias – Graikijoje. Jautienos gamyba tiek pasaulyje, tiek ES ir Lietuvoje turi didėjimo tendenciją. Jautienos didžiausios gamintojos, importuotojos ir eksportuotojos yra JAV ir ES.

Žemiausios jautienos supirkimo kainos yra Argentinoje ir Kanadoje, aukščiausios - ES. 2004 m. Europos Sąjungos mastu žemiausios kainos buvo Baltijos šalyse. Lietuvos galvijų auginimo ūkiai yra patys smulkiausi ES – 3-4 galvijai (ES - 25 vidurkis 2005 m. 32 galvijai). Lietuvos jautienos kokybė viena žemiausių ES– 50 proc. galvijų skerdžiama P kategorijos. Kokybė apsprendžia supirkimo ir mažmenines kainas, kurios Lietuvoje yra mažiausios ES sistemoje. Lietuvoje, kaip ir visoje ES taikomos tos pačios rinkos reguliavimo priemonės – tiesioginės išmokos už karves žindenes, skerdimo išmokos. Tačiau dabartiniu metu išmokų dydis Lietuvoje yra apie 60 proc. ES lygio. Lietuvoje yra pakankamai skerdyklų pajėgumų jautienos skerdienos gamybai. Pašarai sudaro ES ūkyje 2 trečdalius išlaidų. ES pašarus importuoja daugiausiai iš Argentinos, Brazilijos ir JAV.

Maisto ir žemės ūkio organizacija JAV (toliau – FAO) prognozuoja, kad pasaulyje iki 2015 m. jautienos gamybos tempas sieks 1,4-1,9 proc. Vienas gyventojas pasaulyje suvartos 10,1 kg jautienos. Europos Komisijos ekspertai prognozuoja, kad iki 2013 m. jautienos gamyba turėtų sumažėti iki 7,5 mln. t. 2013 m. daugiausiai galvijų augins Airijoje, Danijoje, kai kuriose Ispanijos vietovėse, Prancūzijoje ir Austrijoje. Jautienos

vartojimas mažės nežymiai. Naujose ES narėse potencialus jautienos vartojimo padidėjimas dėl augančios vartojimo galios bus neįmanomas dėl didėjančių jautienos kainų. Prognozuojama, kad importas didės ir viršys 2013 m. 0,7 mln. t. ES eksporto kiekiai ir toliai mažės iki 2013 m. (apie 50 tūkst. t) dėl nepakankamo kiekio vidaus rinkoje ir nesugebėjimo konkuruoti. LAEI prognozuoja, kad jautienos suvartojimas iki 2013 m. Lietuvoje mažės ir eksporto kiekiai didės. Galvijų skaičius 2013 m. sudarys 1027,8 tūkst.

Kiaulininkystė. Metinis pasaulio kiaulienos suvartojimo augimas yra 1,8 proc. 2004 m. dėl padidėjusių kainų naujose ES narėse suvartojimas sumažėjo, tačiau Lietuvoje – didėjo. Didžiausias ES suvartojimas užfiksuotas Ispanijoje – 63 kg/1 gyv. Didžiausias apsirūpinimas ES kiauliena yra Danijoje, Olandijoje ir Belgijoje, kitose pasaulio šalyse – Kanadoje ir Brazilijoje. Lietuvoje apsirūpinimas kiauliena nepakankamas. Pasaulio, ES mastu ir Lietuvoje kiaulienos gamyba didėja. Daugiausiai pasaulio mastu gamina ir eksportuoja Kinija, ES-25 ir JAV. Daugiausia eksportuoja kiaulienos ES (28 proc. viso eksporto) ir JAV (24 proc.) bei importuoja Japonija (31 proc. viso importo) ir Rusija (16 proc.) Pagrindinių pasaulio šalių importuotojų importas turi didėjimo tendenciją. Lietuvoje importas taip pat didėja, daugiausiai importuota iš Lenkijos.

Kiaulienos supirkimo kainos didžiausios Ukrainoje, Australijoje ir Naujoje Zelandijoje, mažiausios – Argentinoje, Kanadoje. Lietuvos kiaulių supirkimo kainos atitinka ES vidurkį. Lietuvoje kiaulienos mažmeninės kainos 12 proc. didesnės už ES – 25 vidutinę kainą. Lietuvos kiaulininkystės ūkiai vieni smulkesnių ES – 6 kiaulės, ES – 25 vidurkis 2005 m. 69 kiaulės. Tačiau 50 proc. kiaulių augina pakankamai stambūs ir konkurencingi kiaulininkystės ūkiai. Lietuviškos kiaulienos kokybė atitinka ES lygį. Lietuvoje, kaip ir visoje ES kiaulininkystė nėra tiesiogiai remiama. Lietuvoje yra pakankamai skerdyklų pajėgumų kiaulienos skerdyklos gamybai.

FAO prognozuoja, kad pasaulyje iki 2015 m. kiaulienos gamybos tempas sieks 1,4 proc. Vienas gyventojas pasaulyje suvartos 15,3 kg kiaulienos. Europos Komisijos ekspertai prognozuoja, kad kiaulienos gamyba ES didės dėl vidaus ir išorės paklausos ir iki 2013 m. viršys 22 mln. t. Gamyba koncentruosis Prancūzijoje, Vokietijoje, Ispanijoje, Olandijos ir Italijos regionuose kaip ir Danijoje. ES kiaulienos suvartojimas sieks 44,1 kg vienam gyventojui. LAEI prognozuoja, kad suvartojimas Lietuvoje iki 2013 m. pasieks vidutinį prognozuojamą ES lygį, gamyba didės ir importo kiekiai sumažės 3 kartus. Kiaulių skaičius didės ir 2013 m. sudarys 1275 tūkst.

Paukštininkystė. Per metus pasaulyje paukštienos suvartojama vidutiniškai 12,6 kg/1 gyv. Vidutiniškai ES vienam gyventojui tenka apie 22 kg paukštienos. Tarp ES šalių paukštienos suvartojimas Lietuvoje auga bene sparčiausiai ir yra 38 proc. didesnis už pasaulio vidutinį, tačiau 21 proc. mažesnis už ES vidutinį. Iš visų pasaulyje laikomų paukščių, 90 proc. sudaro vištos, kurių didžioji dalis auginama Kinijoje, JAV, Indonezijoje, o ES – Prancūzijoje, Jungtinėje Karalystėje, Ispanijoje. Kalakutai

daugiausia laikomi Europoje (Prancūzijoje, Italijoje), o antys bei žąsys – Azijos regione (Kinijoje ir kt.). Lietuva palyginti su kitomis naujomis ES narėmis daug augina vištų, tačiau kitų paukščių, ypač ančių, žąsų kiekiai yra itin maži. Pasaulinė paukštienos pagal atskiras rūšis gamyba kasmet auga. Daugiausia paukščių auginančios šalys ES – Prancūzija, Jungtinė Karalystė. Didžiausi paukštienos eksportuotojai yra ES, Rusija, Kinija, importuotojai – ES, JAV, Brazilija. Bendras ES užsienio prekybos balansas yra teigiamas: eksportas viršija importą du kartus. Eksporto srautai iš ES nukreipti į Rusiją, Ukrainą, importo į ES iš Brazilijos, Tailando. Lietuvos, priešingai ES, užsienio prekybos balansas paukštiena išlieka neigiamas ir turi didėjimo tendenciją. Pagrindinė eksporto šalys - Baltijos šalys, importo – Olandija, Lenkija. Tiek pasaulyje, tiek ES paukštienos kainos auga, mažiausios paukštienos supirkimo kainos tarp ES šalių yra Baltijos valstybėse, tame tarpe ir Lietuvoje.

FAO prognozuoja, kad pasaulyje iki 2015 m. paukštienos gamybos tempas sieks 2,9 proc. Vienas gyventojas pasaulyje suvartos 13,8 kg paukštienos. Europos Komisijos ekspertai prognozuoja, kad paukštienos ES gamyba ir importas turės didėjimo tendencijas patenkinti paklausą iki 2013 m. ES paukštienos suvartojimas turės didėti nuo 2005 m. 23,2 kg/m. iki 24,1 kg vienam gyventojui 2013 m. Stipresnis suvartojimo augimas turėtų būti naujose ES šalyse. LAEI prognozuoja, kad Lietuvoje iki 2013 m. paukštienos, kaip pigiausios mėsos rūšies, suvartojimas vienam gyventojui didės iki prognozuojamo ES vidurkio. Paukščių skaičius didės ir 2013 m. sudarys 11449 tūkst.

Avininkystė. Lietuvoje vienas šalies gyventojas vidutiniškai suvartoja tik 200 g, palyginti su ES – 17 kartų mažiau. Daugiausiai avienos suvartojama Mongolijoje, Naujoje Zelandijoje, Islandijoje. Lietuva yra viena iš mažiausiais avis laikančių šalių, tačiau nuo 2001-ųjų jų skaičius kasmet vidutiniškai didėja 18 proc. Stambiausi avių laikytojai ir didžiausius avienos kiekius pagaminančios šalys yra Jungtinė Karalystė, Ispanija, Prancūzija ir Graikija. Tačiau avienos gamybos lyderiai pasaulyje išlieka Kinija, Australija, Naujoji Zelandija ir Indija. Sparčiausias avienos gamybos tempas yra Kinijoje. Užsienio prekyba aviena turi didėjimo tendencijas tiek pasaulyje, tiek atskirai ES ar Lietuvoje. Tačiau eksporto apimtys ES didėja sparčiau nei pasaulyje ar ES avienos importo. Daugiausia iš ES eksportuoja Jungtinė Karalystė ir Airija. ES daugiausiai avienos importuoja iš Naujosios Zelandijos. Lietuvoje dominuoja smulkūs avininkystės ūkiai - 5 avys, gamintojose-lyderėse – 100 - 300 avys. 2005 m. avienos užsienio prekybos balansas Lietuvoje teigiamas: daugiausia eksportuojame į Jungtinę Karalystę, importuojame iš Latvijos ir Ispanijos. Avienos supirkimo kaina Lietuvoje yra dvigubai mažesnė už vidutinę ES. Brangiausia aviena Kipre, Italijoje, Prancūzijoje. Siekiant didinti veislinių avių skaičių, gerinti bandų struktūrą, taip teigiamai įtakojant skerdenų kokybę, Lietuva teikia paramą veislinėms avims įsigyti.

FAO prognozuoja, kad pasaulyje iki 2015 m. avienos gamybos tempas sieks 2,1 proc. Vienas gyventojas pasaulyje suvartos 2,1 kg avienos. Europos Komisijos

ekspertai prognozuoja, kad avienos gamyba iki 2013 m. nežymiai sumažės, o eksporto kiekiai išliks stabilūs. ES vienas gyventojas vidutiniškai suvartos 2,8 kg avienos prognozuojamu laikotarpiu. LAEI prognozuoja, kad avienos suvartojimas vienam gyventojui Lietuvoje sieks 0,5 kg ir didės gamyba vidinei paklausai patenkinti. Avių ir ožkų skaičius didės ir 2013 m. sudarys 78 tūkst.

Tyrimo metodai. Analizuojant gyvulininkystės sektoriaus perspektyvines tendencijas panaudoti grafinio vaizdavimo, statistinis, grupavimo, loginio vertinimo ir kt. tyrimo metodai. Darbas baigtas. Ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:	Produktų rinkotyros
Darbo vadovas:	A. Gapšys
Vykdytojai:	V. Mieliauskaitė, J. Būdžiuvienė

3.4. Mėsos ir grūdų gamybos prognozavimas

Darbo tikslas – išankstinis gyvulininkystės ir augalininkystės produkcijos gamybos prognozavimas bei prognozių pateikimas EUROSTATUI

Šio etapo darbo uždaviniai:

- ▶ Pateikti galvijų, kiaulių, avių, ožkų skerdimų prognozių analizę už 2005 m.
- ▶ Nustatyti gyvulininkystės sektoriaus (galvijininkystės, kiaulininkystės ir avininkystės) šakų plėtros tendencijos 2007 m. atsižvelgiant į bendras žemės ūkio plėtros tendencijas.
- ▶ Nustatyti augalininkystės produkcijos (grūdų, rapsų, linų, bulvių ir ankštinių kultūrų) plėtros tendencijos 2006 m. atsižvelgiant į deklaruotų pasėlių bei derlingumą tendencijas.

Darbo rezultatai:

Galvijininkystė. Jautienos gamyba tiek pasaulyje, tiek ES ir Lietuvoje turi didėjimo tendenciją. Lietuvos gyventojai jautienos suvartoja vidutiniškai dvigubai mažiau, nei kitos ES šalys. Per paskutinius du metus jautienos suvartojimas nedidėja, tačiau smarkiai didėja veršelių eksportas. Į tai atsižvelgiama prognozuojant galvijų skerdimus bei veršelių eksportą. Galvijų skerdimo 2005 m. prognozių paklaida apie 15 proc. Ji susidarė dėl ne visai tikslių veršelių skerdimų prognozių. Tačiau pagal svorį prognozės paklaida sudarė tik 6 proc.

Kiaulininkystė. Dėl padidėjusių kainų naujose ES narėse kiaulienos suvartojimas sumažėjo, tačiau Lietuvoje – didėjo. Lietuvoje apsirūpinimas kiauliena nepakankamas. Pasaulio, ES mastu ir Lietuvoje kiaulienos gamyba didėja. Lietuvoje didėja importas, daugiausiai importuota iš Lenkijos. 2005 m. kiaulių skaičiaus skerdimo prognozių paklaida buvo tik 1,3 proc., tačiau dėl vidutinio skerdienos svorio paklaidos, svorio prognozės paklaida buvo didesnė – 7 proc.

Avininkystė. Lietuvoje vienas šalies gyventojas vidutiniškai suvartoja tik 200 g, palyginti su ES – 17 kartų mažiau. Lietuva yra viena iš mažiausiai avis laikančių šalių, tačiau nuo 2001-ųjų jų skaičius kasmet vidutiniškai didėja 18 proc. Užsienio prekyba aviena turi didėjimo tendencijas tiek pasaulyje, tiek atskirai ES ar Lietuvoje. Avienos supirkimo kaina Lietuvoje yra dvigubai mažesnės už vidutinę ES. Ilgą laiką avių ir ožkų skerdimai nesikeitė. Nors 2005 metais avių ir ožkų skerdimai išaugo net 73 proc., tačiau šių prognozių paklaida buvo nežymi – tik 10-15 proc.

Augalininkystė. Šios dalies prognozes LAEI vykdo kartu su Lietuvos žemdirbystės institutu, kurio tikslas – derlingumo prognozė auginimo laikotarpiu. Derliaus prognozavimui pasitelkiama NMA informacija apie deklaruotų pasėlių plotus. 2005 metų derliaus prognozavimas buvo artimas faktiniams rezultatams. Prognozuojant pasėlių plotus, paklaida sudarė tik 0,5 proc., derlingumo ir pačio derliaus – 4 proc. Prognozes apsunkino liepos-rugpjūčio mėnesiais nuo krušos ir liūčių nukentėję pasėliai.

Pavasaris buvo vėsus, sausas ir vėlesnis nei pernai. Balandžio ir gegužės mėnesio orai buvo sausi. Produktyvios drėgmės atsargos dirvoje buvo artimos vidutinėms daugiamečiams. Sėjos metu orai buvo vėjuoti, dirvos greitai džiuvo. Sausi ir vėsūs orai stabdė žieminių augalų augimą ir vystymąsi.

Ilgai dygo pasėti miežiai, tačiau jie gerai krūmijosi. Šiais metais žieminiai rugiai ir kvietrugiai išplaukė birželio 9 d. Paprastai tai įvyksta gegužės pabaigoje. Birželio antrąjį dešimtadienį orai buvo šilti, sausi ir saulėti. Viršutinis dirvožemio sluoksnis buvo sausas. Nuo sėjos darbų pradžios (balandžio 25 d.) iki birželio 18 d. kritulių iškrito 52,4 mm, kai tuo tarpu vidutinis daugiamečis kritulių kiekis siekia 98 mm.

2006 metų III-iojo ketvirčio prognozės rezultatai rodo, kad 2 proc. didėja javų pasėliai, o rapsų pasėliai – net 37 proc. Prognozės buvo vykdytos ir perduotos EUROSTATUI liepos 25 d., rugpjūčio 25 d. ir rugsėjo 25 d. Paskutinės prognozės rezultatai rodo, kad šiais metais Lietuvoje laukiamas 1,94 t/ha grūdinių augalų derlingumas, arba 22,9 proc. mažesnis nei pernai. Rapsų derlingumas taip pat mažesnis: žieminių – 24,8 proc., vasarinių – 37,5 proc. Bendras vidutinis javų derlingumas Lietuvoje 2006 metais prognozuojamas 2,4 karto mažesnis negu vidutinis ES. Bendras derlius 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais, prognozuojamas taip pat mažesnis: grūdinių augalų – 31,2 proc., javų – 31,4 proc., rapsų – 15,0 proc. Darbas baigtas, ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:
Darbo vadovas:
Vykdytojai:

Produktų rinkotyras
A. Gapšys
I. Lukošūtė, V. Bražūnas

3.5. Svarbiausių žemės ūkio ir maisto produktų rinkų tendencijų analizė: analitinė apžvalga ir moksliniai tyrimai

Darbo tikslas – parengti ir išleisti keturis „Rinkotyros“ numerius, kuriuose būtų pateikti Lietuvos ir užsienio šalių žemės ūkio ir maisto produktų bei išteklių jiems gaminti rinkų būklės vertinimai 2006 metais bei svarbiausi LAEI tiriamieji ir analitiniai darbai.

Uždaviniai – Lietuvos, palyginti su ES, žemės ūkio ir maisto produktų rinkų vertinimai: gamyba, supirkimai, kainos, eksporto ir importo srautai; svarbiausių rinkos reguliavimo priemonių teisinių aktų komentarai; aktualiausių tiriamųjų ir analitinių darbų pristatymas.

Darbo rezultatai. Per I-ąjį pusmetį parengti du „Rinkotyros“ numeriai.

Leidinio „Rinkotyra“ Nr. 1 (31) pirmoje dalyje „Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinka“ pateikiama pokyčių analizė grūdų, bulvių, daržovių, vaisių, pieno, jautienos, kiaulienos, paukštienos, avienos ir žuvies rinkose 2005 metais ir 2006 metų pradžioje. Nagrinėjamos žemės ūkio produkcijos gamybos, supirkimo apimtys, kainos, eksporto ir importo srautai. Lietuvos duomenys lyginami su kitų šalių duomenimis, pateikiamos prognozės. Apžvelgiami naujausi žemės ūkio produktus liečiantys teisės aktai.

Antroje dalyje „Moksliniai tyrimai ir analitinės apžvalgos“ nagrinėjami šalies užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais rezultatai, gyvenimo lygio kaime pokyčiai, pridėtinės vertės mokesčio tarifo įtaka produktų konkurencingumui, paramos kaimo plėtrai Lenkijoje patirtis.

Leidinio „Rinkotyra“ Nr. 2 (32) pirmoje dalyje „Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinka“ pateikiama pokyčių analizė grūdų, bulvių, daržovių, vaisių, pieno, jautienos, kiaulienos, paukštienos rinkose 2006 metų pirmoje pusėje. Nagrinėjamos žemės ūkio produkcijos gamybos, supirkimo apimtys, kainos, eksporto ir importo srautai. Lietuvos duomenys lyginami su kitų šalių duomenimis, pateikiamos prognozės. Apžvelgiami naujausi žemės ūkio produktus liečiantys teisės aktai.

Antroje dalyje „Moksliniai tyrimai ir analitinės apžvalgos“ nagrinėjami šalies užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais rezultatai, kuro kainų įtaka jūrų žvejybai, analizuojama, kokią naudą ūkiui gali turėti su agrarine aplinkosauga siejamos ekologinio ūkininkavimo programos įgyvendinimas, apžvelgiama Pasaulio prekybos organizacijos veikla.

Leidinio „Rinkotyra“ Nr. 3 (33) pirmoje dalyje „Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinka“ pateikiama pokyčių analizė grūdų, rapsų, cukraus, bulvių, daržovių, vaisių, pieno, jautienos, mėsos, kiaušinių rinkose 2006 metų I-ąjį pusmetį. Nagrinėjamos žemės ūkio produkcijos gamybos, supirkimo apimtys, kainos, eksporto ir importo srautai. Lietuvos duomenys lyginami su kitų šalių duomenimis, pateikiamos prognozės. Apžvelgiami naujausi su žemės ūkio produktais susiję teisės aktai.

Antroje dalyje „Moksliniai tyrimai ir analitinės apžvalgos“ nagrinėjami šalies užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais rezultatai, Lietuvos ir kai kurių kitų Europos Sąjungos šalių maisto produktų gamybos sektorių veiklos rodikliai, apžvelgiama pasėlių draudimo patirtis bei žemės ūkio paskirties žemės rinka įvairiose Europos Sąjungos šalyse.

Rinkotyros 4 Nr. Ruošiamas spaudai ir bus išleistas sausio mėnesį.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:	Produktų rinkotyros
Darbo vadovas:	doc. dr. A. Kuodys
Vykdytojas:	instituto darbuotojai

4. KAIMO PLĖTRA

4.1. Lietuvos kaimo raidos stebėseną

Darbo tikslas. Siekiant kaimo plėtros politikos efektyvumo, vykdyti reguliarių kaimo prisitaikymo prie kintančios ekonominės ir socialinės aplinkos proceso stebėjimą.

Darbo uždaviniai:

- ▶ išanalizuoti užsienio šalių kaimo raidos stebėsenos metodologiją;
- ▶ formuoti duomenų bazę, reikalingą Lietuvos kaimo raidos įvertinimui;
- ▶ analizuoti kaimo plėtros procesus, juos sąlygojančius veiksnius bei pasekmes;
- ▶ pateikti pasiūlymus dėl geresnio kaimo prisitaikymo prie kintančios ekonominės ir socialinės aplinkos.

Darbo aktualumas. Pastaruoju metu tiek Europos Sąjungoje, tiek kitose šalyse vis daugiau diskutuojama apie tai, kaip parinkti kaimo raidą geriausiai atspindinčius rodiklius. Žinių visuomenės sąlygomis vis svarbiau tampa ne tiek kuo didesnės duomenų bazės, iliustruojančios kaimo raidos procesus, sukaupimas, kiek sugebėjimas atsirinkti svarbiausius rodiklius, galinčius signalizuoti apie gresiančius pavojus ir atsiveriančias galimybes.

Darbo objektas – kaimo socialinė – ekonominė raida.

Tyrimo metodai. Darbe naudojami mokslinės ir informacinės literatūros, teisės aktų ir kitų dokumentų, antrinių statistinių duomenų analizės, analogijos, loginio palyginimo, indukcijos ir dedukcijos metodai.

Tyrimo rezultatai:

- ▶ remiantis naujausiomis veiklos stebėjimo ir vertinimo metodikomis, užsienio šalių patirtimi, pasiūlyta Lietuvos kaimo raidą atspindinčių rodiklių sistema, galinti tarnauti kaimo raidos politikos rengėjams kaip „Signalinis pultas“. „Kaimo raidos signalinis pultas“ turėtų būti svarbiu „sufleriu“, formuojant valstybi-

nę kaimo raidos strategiją ir politiką. Ji padėtų tiek Žemės ūkio ministerijai ir kitoms valstybinėms institucijoms, tiek ir NVO bei atskiriems piliečiams, suinteresuotiems Lietuvos kaimo raida stebėti svarbiausias raidos tendencijas;

- ▶ sukauptų duomenų bazės pagrindu atlikta jų sisteminė analizė, siekiant išryškinti strategines kaimo problemas. Daugiausia dėmesio buvo skiriama kaimo situacijos lyginimui su miestu, nes kaimo raidos „sėkmės veiksniai“ ir jų panaudojimą iliustruojantys rodikliai buvo parinkti orientuojantis į naująją kaimo politikos paradigmą, kuri siūlo nuo daugiafunkcinio kaimo raidos valdymo pereiti prie teritorinio, į vietovę orientuoto valdymo;
- ▶ atlikta SWOT analizė, siekiant išryškinti Lietuvos kaimo silpnąsias ir stiprias puses, lyginant jį su miestu, o taip pat atskleisti potencialias galimybes bei grėsmes;
- ▶ apibendrinant naujausias kaimo raidos tendencijas pateikti pasiūlymai dėl kaimo raidos strateginių tikslų ir priemonių tobulinimo;
- ▶ atliktas Lietuvoje turimos statistinės ir tyrimų informacijos vertinimas, pateikti pasiūlymai, kokiose srityse reikėtų papildomų tyrimų, norint suvokti kaime vykstančių reiškinių priežastis formuojant kaimo politiką.

Darbas baigtas, ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovas:

Vykdytojai:

Kaimo plėtros

dr. R. Melnikienė

dr. D. Vidickienė, D. Kšivickienė,

L. Dubonytė, R. Navikienė,

E. Ribašauskienė, A. Amšiejūtė.

4.2. Tradicinių, netradicinių žemės ūkio ir alternatyvių žemės ūkiui veiklų sąrašas

Darbo tikslas. Pakoreguoti tradicinių, netradicinių žemės ūkio ir alternatyvių žemės ūkiui veiklų sąrašą, suderinant su ekonominės veiklos klasifikatoriumi, pasinaudojant ES patirtimi.

Darbo uždaviniai:

- ▶ Išanalizuoti tradicinių, netradicinių žemės ūkio ir alternatyvių žemės ūkiui veiklų rėmimą Lietuvoje 2004-2006 m.
- ▶ Apžvelgti tradicinių, netradicinių žemės ūkio ir alternatyvių žemės ūkiui veiklų apibrėžimus, naudojamus ES.
- ▶ Parengti tradicinių, netradicinių žemės ūkio ir alternatyvių žemės ūkiui veiklų sąrašą.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė, antrinė statistinių duomenų analizė, dokumentų analizė, loginis palyginimas.

Darbo aktualumas. Lietuvoje mažėjant užimtų žemės ūkyje gyventojų skaičiui, kol kas nėra sukurtos pakankamos galimybės surasti darbą iš žemės ūkio sektoriaus pasitraukiantiems darbuotojams. Nepakankama kaimo ekonominės veiklos sferų plėtra ir naujų darbo vietų kūrimas lemia lėtai mažėjantį atotrūkį tarp miesto ir kaimo gyventojų gyvenimo lygio. Ši problema itin opi nenašių žemių regionuose, kur užsiimti tradicine žemės ūkio veikla ekonomiškai nėra tikslinga. Tam, kad padidinti kaimo gyventojų pajamas iš netradicinės žemės ūkio ir alternatyvios žemės ūkiui veiklos, reikalinga paramos sistema. Rėmimo sistemai kurti svarbu aiškiai apibrėžti, kas laikytina tradicine, netradicine žemės ūkio ir alternatyvia žemės ūkiui veikla.

Tyrimo rezultatai:

Darbe apžvelgti netradicinę žemės ūkio veiklą ir alternatyvią žemės ūkiui veiklą reglamentuojantys teisiniai dokumentai, ES paramos priemonės ir pasinaudojimo ja rezultatai. Išanalizuota netradicinių žemės ūkio ir alternatyvios žemės ūkiui veiklos produktų samprata užsienyje, taip pat - alternatyvios žemės ūkiui ir netradicinės žemės ūkio veiklos plėtra Lietuvoje. Atlikta analizė parodė, kad tradicinės žemės ūkio veiklos grindžiamos istoriškumu, tačiau jos nebūtinai yra paplitusios ir konkurencingos globalios rinkos sąlygomis. Todėl pasiūlyta vartoti daugiau terminų: tradicinė, netradicinė žemės ūkio veikla ir išplėtota/paplitusi bei neišplėtota/mažiau paplitusi žemės ūkio veikla. Apibrėžti kriterijai, pagal kuriuos suformuoti apibrėžimai ir žemės ūkio veiklų sąrašų projektai (tradicinės, netradicinės, paplitusios ir mažiau paplitusios žemės ūkio veiklos). Taip pat pateikti pasiūlymai, kokias veiklas reikėtų laikyti alternatyviomis žemės ūkiui mūsų šalyje ir teikti joms paramą.

Darbas baigtas, ataskaita pridedama

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Kaimo plėtros

Darbo vadovas:

E. Ribašauskienė

Vykdytoja:

D. Kšivickienė

4.3. Kaimo jaunimo situacijos tyrimas

Darbo tikslas. Išanalizuoti jaunimo poreikius kaime ir pateikti pasiūlymus dėl priemonių, didinančių kaimo jaunimo gerovę.

Darbo uždaviniai:

- ▶ atlikti kaimo jaunimo situacijos tyrimą.
- ▶ Atlikti kaimo jaunimo poreikių ir institucijų, atsakingų už jaunimo politikos įgyvendinimą, veiklos analizę.

- Pateikti pasiūlymus dėl priemonių, didinančių kaimo jaunimo gerovę.

Darbo aktualumas. Kaimo plėtra nėra galima be jaunų žmonių potencialo: jų energijos, naujoviškų idėjų, fizinių ir intelektualinių gebėjimų. Kaimo jaunimas masiškai migruoja iš kaimo į miestus ir kitas šalis. Nesustabdytą šio proceso, kaimas taps senų žmonių, gyvenančių iš socialinių išmokų, vieta. Lietuvoje vykdoma jaunimo politika ir atliekami tyrimai apima visoje Lietuvoje (mieste ir kaime) gyvenančių jaunimą. Tyrimų išvados nukreiptos į jaunimą kaip homogenišką grupę, beveik visai nėra informacijos apie kaimo jaunimą. Konkrečiai kaimo jaunimo problemos ir poreikiai šiuo metu nėra atskleisti, nors jis išsiskiria nuo miesto jaunimo skirtingomis laisvalaikio praleidimo, dalyvavimo visuomeninėje veikloje galimybėmis, susiduria su aštresnėmis socialinėmis problemomis. visa tai atskleidžia šio darbo aktualumą.

Darbo objektas – Lietuvos kaimo jaunimo situacija, jaunimo poreikiai ir problemos.

Tyrimo metodai. Statistinių duomenų, mokslinės ir informacinės literatūros, teisės aktų ir kitų dokumentų, anketinės apklausos analizės, loginio palyginimo, analogijos, indukcijos ir dedukcijos metodai.

Darbo rezultatai:

- Atlikta Lietuvos kaimo ir miesto jaunimo demografijos, gyvenimo lygio, užimtumo, nedarbo, švietimo statistinių duomenų analizė;
 - Aptarti pagrindiniai teisės aktai;
 - Apžvelgta valstybės veikla ir priemonės, taikomos Lietuvos jaunimo situacijai pagerinti;
 - Aprašyta institucijų, įgyvendinančių jaunimo politiką, veikla;
 - Apžvelgti tyrimai, atskleidžiantys jaunimo situaciją Lietuvoje;
 - Atlikta ekspertų apklausa interviu metodu;
 - Pateikti pasiūlymai dėl kaimo jaunimo situacijos gerinimo.
- Darbas baigtas, ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Kaimo plėtros

Darbo vadovas:

E. Ribašauskienė

Vykdytojai:

A. Simonaitytė, L. Dubonytė

5. INFORMACIJOS SISTEMINIMAS, ANALIZĖ IR SKLAIDA

5.1 Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos monitoringas: analizių parengimas

Darbo tikslas – stebėti ir analizuoti Lietuvos užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais užsienio prekybą ir rengti eksporto ir importo prognozes. Uždaviniai: vykdyti užsienio prekybos monitoringą; periodiškai rengti analitinę medžiagą; sudaryti specialistams sąlygas stebėti bei analizuoti užsienio prekybos pokyčius; teikti ŽŪM ir kitiems suinteresuotiems specialistams žemės ūkio ir maisto produktų eksporto ir importo prognozes.

Per 2006 metų I-III ketv. eksportuotų žemės ūkio ir maisto produktų vertė buvo 3822,1 mln. Lt ir, palyginti su 2005 metų tuo pačiu laikotarpiu, padidėjo 1,34 karto. Importas siekė 3515,4 mln. Lt ir padidėjo 1,33 karto. Vertinant pagal Specialiąją prekybos sistemą, užsienio prekybos apyvarta, palyginti su 2005 metų I-III ketv., padidėjo 33,3 proc., o teigiamas balansas siekė 306,7 mln. Lt.

Daugiausia eksportuota pieno produktų, paruoštų pašarų gyvūnams, vaisių, tabako gaminių, gaminių iš mėsos ir žuvies, importuota – vaisių ir riešutų, nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų, žuvų, įvairių maisto produktų (KN kodas 21), mėsos. 64 proc. produktų eksportuota į ES šalis (2005 m. I-III ketv. – 73 proc.), įvežta iš šių šalių 78 proc. visų importuotų produktų. Didžiausias teigiamas balansas buvo prekiaujant su Rusija, Jungtine Karalyste, Šveicarija, Italija, didžiausias neigiamas – su Lenkija, didžiausia apyvarta - prekiaujant su Rusija, Latvija, Vokietija, Estija.

Sausio-lapkričio mėnesiais buvo gautos 234 užklausos ir pateikti duomenys apie užsienio prekybą žemės ūkio ir maisto produktais ŽŪM, URM, LAEI ir kitų institucijų specialistams. Per 2006 metų sausio-gruodžio mėn. laikotarpį parengtos 4 ataskaitos: 2005 metų užsienio prekybos žemės ir maisto produktais metinė ataskaita, 2006-ųjų – I ketv., I pusr. ir I-III ketv. tarpinės ataskaitos.

Kas mėnesį papildoma ir kaupiama informacija apie pagrindinių žemės ūkio ir maisto produktų eksportą bei importą pagal Specialiąją prekybos sistemą (Statistikos departamento duomenys). ŽŪM specialistams reguliariai pateikiami duomenys apie užsienio prekybą pienu ir pieno produktais, mėsa, gyvais gyvūnais. Rengiama informacija ŽŪM prekybos politikos skyriaus specialistams pagal iškilusį poreikį (Ministrės ir Vyriausybės atstovų vizitai į užsienį, susitikimai su kitų valstybių atstovais).

Parengta programinė įranga pirminiam bei statistiniam duomenų apdorojimui, išnagrinėti užsienio prekybos sezoniškumo nustatymo principai ir pasirinkta

metodika. Parengtas užsienio prekybos prognozavimo modelio blokas, vertinantis prekybos sezoniškumą. Parengta prekybos mėsa, pieno produktais, grūdais sezoniškumo analizė, įvertintas visos užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais sezoniškumas. Pagrindinės atliktos analizės išvados: prekyba žemės ūkio ir maisto produktais pasižymi sezoniniais svyravimais; dažnai prekybos produktų grupė sezoniškumą įtakoja tik dalis įeinančių į grupę produktų; užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais sezoniškumo indeksai, nustatyti pagal prekybos 2002-2006 metais duomenis, yra: eksporto – I ir II metų ketvirčiuose – mažesni už vieneta, II ir IV – didesni, importo – I ketvirčio – mažesnis už vieneta, II ir III – apie vieneta, IV – didesnis už vieneta; bendro žemės ūkio ir maisto produktų importo indeksai turi mažesnią nukrypimą nuo vieneto, nei eksporto (svyruoja mažiau). SPSS programų paketo pagrindu pradėtas rengti užsienio prekybos prognozavimo modelis taikant eksponentinio glodinimo (Exponential Smoothing) ir ARIMA (AutoRegressive Integrated Moving Average) metodus. Parengta 2007 metų eksporto ir importo prognozė metų ketvirčiais vertinant faktines eksporto ir importo kitimo tendencijas bei jų sezoniškumą. Pažymėtina, kad prekybos pasikeitusiose sąlygose laikotarpis apima tik 2,5 metus. Prognozuojant buvo vertinamas laikotarpis nuo 2002 metų pradžios iki 2006 metų rugsėjo mėnesio. Ataskaita už tris ketvirčius pridedama.

Skyrius, atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovas:

Vykdytojai:

Informacijos sisteminimo ir leidybos

T. Petuchova

T. Petuchova,

A. Laskauskienė, A. Misius

5.2. Leidinio „Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2005“ parengimas ir išleidimas

Darbo tikslas, numatomi spręsti uždaviniai - parengti ir išleisti analitinį leidinį kuriame būtų pateikta Lietuvos žemės ūkio, kaimo ir žuvininkystės plėtros sąlygų ir plėtros 2004 metais apžvalga, žemės ūkio importo eksporto tendencijos, kaimo plėtra.

Darbo rezultatai. Autorių kolektyvas, kuriam vadovavo dr. R. Melnikienė parengė spaudai leidinį „Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2005“.

Leidinio skyriai:

I. Lietuvos agrarinis sektorius ES BŽŪP kontekste

II. Lietuvos žemės ir maisto ūkis bendrojoje rinkoje

III. Žemės ir maisto ūkio struktūriniai pokyčiai

Leidinyje pateikta analitinė ekonominės žemės ūkio, perdirbamosios pramonės ir žuvininkystės apžvalga, žemės ūkio importo ir eksporto tendencijos parengtos pagal statistinę informaciją, žemės ūkio, perdirbamosios pramonės ir žuvininkystės įmonių

atskaitomybės duomenis, LAEI darbuotojų atliktų tyrimų rezultatus.

Leidinyje analizuota penkerių metų laikotarpio žemės ir maisto ūkio plėtros rodiklių dinamika, daugiausia dėmesio skiriant 2005 metų įvykiams, dokumentams ir rezultatams.

Kaimo plėtra leidinyje nenagrinėjama, ši tema bus analizuojama kituose LAEI leidiniuose.

Leidinyje skirtas politikams, ministerijų pareigūnams, žemės ūkio specialistams, ūkininkams, kuriems priimant politinius ar ūkinius sprendimus reikia turėti išsamią ir susistemintą informaciją apie žemės, maisto ūkyje bei kaime vykstančius procesus. Leidinio apimtis 192 psl., tiražas 300 egz. Leidinyje pateikiami 27 autorių 26 straipsniai.

Autorių kolektyvo vadovė:	direktorė dr. R. Melnikienė
Mokslinė redaktorė:	dr. R. Naujokienė
Recenzentas:	prof. dr. M. Treinys

Skyrius atsakingas už įvykdymą:	Informacijos sisteminimo ir leidybos
Darbo vadovas:	V. Skulskis
Vykdytojai:	instituto darbuotojai ir kiti autoriai

5.3. Žemės ūkio bendrovių ir kitų žemės ūkio įmonių 2005 metų gamybinių–finansinių rodiklių suvestinės parengimas

Darbo tikslas ir uždaviniai: Sudaryti žemės ūkio bendrovių ir kitų žemės ūkio įmonių Oficialiųjų statistikos formų už 2005 metus rodiklių išsklotines ir suvestines pagal savivaldybes ir už visą Respubliką.

Darbo rezultatai. 2005 m. gruodžio 19 d. Nr. 3D-586 „Dėl oficialiosios statistikos formų patvirtinimo žemės ūkio įmonėms“ buvo patvirtintos naujos Oficialiosios statistikos formos, privalomos visų nuosavybės formų žemės ūkio įmonėms. 2006 metų I pusmetyje buvo atlikti užduotyje numatyti darbai: pakoreguoti programų moduliai naujų Oficialiosios statistikos formų duomenų įvedimui, kontrolei, išsklotinių bei suvestinių apskaičiavimui bei spausdinimui. Naudojant pakoreguotus programų modulius buvo suvesti atskirų žemės ūkio įmonių, Žemės ūkio ministerijai pateikusių duomenis apie metinius veiklos rezultatus, duomenys už 2005 metus. Jie buvo įrašyti į duomenų failus, patikrinti pagal aritmetinės ir loginės kontrolės ryšius. Klaidingi duomenys buvo koreguojami.

Pagal pateiktus ir įvestus 2005 metų Oficialiųjų statistikos formų rodiklius buvo sudarytos žemės ūkio įmonių išsklotinės ir suvestinės pagal savivaldybes bei už visą respubliką. Respublikos Oficialiųjų statistikos formų rodiklių išsklotinė ir suvestinė už

2005 metus apima 324 žemės ūkio bendrovių ir kitų žemės ūkio įmonių, pateikusių ataskaitinius duomenis, gamybinės-finansinės veiklos rodiklius.

Darbo rezultatai – sudarytos išsklotinės ir suvestinės pateiktos ŽŪM Finansų ir apskaitos politikos įgyvendinimo skyriui. Sukaupų 2005 m. duomenų pagrindu buvo atlikti skaičiavimai, kurių rezultatai naudoti ŽŪM rengiant pranešimą Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacijos suvažiavimui. Taip pat suvestiniai duomenys naudojami ŽŪM ir kitiems pavedimams vykdyti. Jais remiamasi apskaičiuojant ar kontroliuojant Ekonominės žemės ūkio sąskaitas (EAA).

Skyrius atsakingas už įvykdymą:	Informacijos sisteminimo ir leidybos
Darbo vadovas:	V. Girgždienė
Vykdytojai:	V. Girgždienė, J. Žvinys, L. Batuliavičiūtė

5.4. Žemės ūkio ekonominių sąskaitų parengimas pagal ES metodiką

Darbo tikslas - pagal nustatytą metodiką skaičiuoti žemės ūkio ir papildomos jos veiklos produkciją vertine išraiška, sukurtą pridėtinę vertę, iš žemės ūkio veiklos gautas pajamas ir pateikti nustatytu laiku Europos Bendrijos Statistikos organizacijai, nacionalinių sąskaitų sudarymui, žemės ūkio ir kaimo plėtros analizei.

Pagrindiniai uždaviniai:

- ▶ įvertinti žemės ūkyje pagamintos žemės ūkio produkciją, išlaidas pagamintai produkcijai, sukurtą pridėtiną vertę bei iš žemės ūkio veiklos gautas pajamas;
- ▶ atlikti 2005 m. (rugsėjo 30 d.) ir 2006 metų (išankstiniai duomenys, lapkričio 30 d.) rezultatų skaičiavimus.

Žemės ūkio ekonominėms sąskaitoms sudaryti pagrindiniai duomenų teikėjai/šaltiniai: Statistikos departamentas prie LRV (informacija apie žemės ūkio produkcijos gamybą, jos panaudojimą, kainas, natūriniai žemės ūkio produktų balansai, materialinių žemės ūkio išteklių įsigijimo kainų indeksai), Žemės ūkio ministerija (suvestinė žemės ūkio bendrovių ir kitų žemės ūkio įmonių finansinė atskaitomybė ir oficialiosios statistikos forma), Lietuvos bankas (informacija apie suteiktas paskolas žemės ūkio veiklai ir sumokėtas palūkanas), LAEI (duomenys apie tiesiogines išmokas žemės ūkiui).

Žemės ūkio ekonominės sąskaitos sudaromos Opalo programoje. Duomenys įvedami į nustatyto formato lenteles ir atliekama įvestų į lenteles duomenų nuosekli loginė ir aritmetinė kontrolė. Opalo programa suskaičiuojami žemės ūkio ekonominių sąskaitų gautų rezultatų pagrindiniai rodikliai (žemės ūkio produkcija, tarpinis vartojimas, pridėtinė vertė, žemės ūkio pajamos ir kt.). Opale įvesta duomenų bazė

skirta naudoti įvairiems statistiniams tikslams, politikos analizei bei prognozėms sudaryti. Opale sudarytos žemės ūkio ekonominės sąskaitos yra susietos su nacionalinėmis sąskaitomis. Žemės ūkio ekonominių sąskaitų duomenys yra panaudojami žemės ūkio informacinei sistemai (angl. AgriS), t.y. išlaidų žemės ūkio produkcijos vienetui skaičiuoti.

Šiais metais buvo atliktas 2005 m. žemės ūkio ekonominių sąskaitų skaičiavimas (galutiniai rezultatai) einamosiomis, n-1, 2000 m. palyginamosiomis kainomis ir vienetu vertė (angl.UV) ir 2006 m. žemės ūkio ekonominių sąskaitų išankstinis skaičiavimas (sausio mėn. numatytas II-asis išankstinio skaičiavimo patikslinimas). Parengta pirminė analitinė medžiaga leidiniui „ŽŪES rezultatai 1995-2005 m.“, parengtas straipsnis apie išankstinių 2005 m. žemės ūkio ekonominių sąskaitų duomenų palyginimą ES šalių, Baltijos šalių ir pateiktas leidiniui „Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2005“ ir žurnalui „Mano ūkis“. Pateikti skaičiavimai Statistikos departamentui (pateikti Eurostatui) ir Žemės ūkio ministerijai.

Gauti rezultatai: Išankstiniais vertinimais žemės ūkio produkcija bazinėmis einamųjų metų kainomis (įskaitant subsidijas produktams) 2006 m., palyginti su 2005 m., nežymiai sumažės 0,3 proc.: augalininkystės produkcija sumažės – 5,1 proc., gyvulininkystės produkcija padidės – 4,9 proc. Augalininkystės produkcijos sumažėjimą lems sumažėjusios gamybos apimtys – 18,4 proc., nors didėjo žemės ūkio produktų supirkimo kainos – 12,6 proc., ir subsidijos (tiesioginės išmokos) – 9,4 proc. Gyvulininkystės gamybos apimtys nežymiai sumažės – 0,9 proc., didesnės supirkimo kainos – 2,4 proc. ir subsidijos (tiesioginės išmokos) – 45,2 proc.

2006 m., palyginti su 2005-aisiais, bendroji pridėtinė vertė sumažės 0,4 proc. Grynoji pridėtinė vertė (t.y. iš bendrosios pridėtinės vertės atėmus pagrindinio kapitalo nusidėvėjimą, kitus produkcijos mokesčius ir pridėjus kitas subsidijas produktams) padidės – 2,9 proc. ir žemės ūkio subjektų gautos pajamos (t.y. iš grynosios pridėtinės vertės atėmus samdomų darbuotojų darbo užmokestį, sumokėtą nuomą ir palūkanas ir pridėjus gautas palūkanas) – 4,6 proc. Vidutinis sąlyginis darbuotojų skaičius žemės ūkyje sumažės – 7,9 proc.

Skaičiuojant vienam sąlyginiam darbuotojui žemės ūkyje gautas grynąsias verslo pajamas yra taikomas perkamosios galios indeksas (defliatorius), kuris 2006 m. yra 104,96 proc. Atsižvelgiant taip pat į darbuotojų pasikeitimo indeksą – 92,07 proc., grynosios verslo pajamos 2006 metais, palyginti su 2005-aisiais padidės 6,5 proc.

Žemės ūkio ekonominių sąskaitų duomenys naudojami bendrosios žemės ūkio politikos sprendimams priimti ir pateikiami nacionalinėms sąskaitoms sudaryti (Statistikos departamentui). Darbas tęsiamas.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:
Darbo vadovė ir vykdytoja:

Informacijos sisteminimo ir leidybos
V. Šapolaitė

6. KITA VEIKLA

6.1. LR Seimo Vyriausybės ir ŽŪM pavedimų pagrindu vykdomi trumpalaikiai tyrimai

Instituto darbuotojai vykdė įvairius pavedimus. Pridedamas priedas.

Skyrius atsakingas už įvykdymą: Visi instituto skyriai

Mokslinis sekretorius

Romualdas Zemeckis

